

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀ TIESA

2008

*Izdevējs Latvijas Republikas Augstākā tiesa
Brīvības bulvāris 36, Rīgā, LV-1511*

*Sagatavoja Augstākās tiesas Administrācija
Izmantoti 1938. gadā izdotās K. Veitmaņa un A. Meņģelsona sastādītās grāmatas
„Tieslietu ministrija un tiesu vēsture 1918. – 1938.” un
Augstākās tiesas muzeja materiāli,
Target Studio, Leta un Augstākās tiesas fotoattēli*

ISBN 978-9984-39-464-0

Iespiests SIA „Dzgrafika”. Metiens 5000 eks. Rīga, 2008

IEVADS

Pirms 15 gadiem – 1992. gada 15. decembrī – neatkarīgās Latvijas Republikas Augstākā Padome pieņēma likumu „Par tiesu varu”, kas Latvijā atjaunoja trīspakāpju tiesu sistēmu, atbilstošu Rietumeiropas tiesu modeļiem. No jauna izveidoja apgabaltiesas, bet Augstākajā tiesā izveidoja kasācijas instanci – Senātu – un tiesu palātas kā apelācijas instances. Pašreizējā tiesas struktūra sāka darboties 1995. gada oktobrī, kad Augstākās tiesas plēnums apstiprināja pirmos jauno struktūrvienību tiesnešus un priekšsēdētājus.

Šī brošūra ir pirmais plašākais informācijas apkopojums par atjaunotās Latvijas Republikas Augstāko tiesu, publicēts atsevišķā izdevumā. Tajā izskaidrota Augstākās tiesas vieta un loma Latvijas tiesu sistēmā, plašāk rādot tās pamatfunkcijas – tiesu lietu izskatīšanu apelācijas un kasācijas kārtībā un vienveida tiesu prakses veidošanu.

Brošūra ir ceļvedis tiesu lietu izskatīšanas procedūrā Augstākās tiesas departamentos un palātās, akcentējot lietu izskatīšanas pamatprincipus un izskaidrojot informācijas pieejamību.

Atjaunotās Latvijas Republikas Augstākā tiesa ir 1918. gada dibinātā Senāta uzdevumu un pieredzes turpinātāja, un šogad 19. decembrī nozīmīgs gadskaitlis – Senāta 90. dzimšanas diena. Augstākās tiesas vēsturei, sākot no Senāta dibināšanas līdz atjaunotās Latvijas Augstākās tiesas iekļaušanai Eiropas tiesu sistēmā, veltīta atsevišķa nodaļa.

Atspoguļotā informācija aktualizēta 2008. gada sākumā un rāda šobrīd spēkā esošo tiesu sistēmu un tiesāšanās kārtību. Taču Saeimā jau ilgstoši tiek gatavots jauns tiesu iekārtas likumprojekts, kas kā vienu no variantiem paredz piecpadsmit gadus pastāvošās tiesu sistēmas maiņu, pārveidojot apgabaltiesas par tikai apelācijas tiesu instanci, bet Augstāko tiesu – par tikai kasācijas instanci. Ja likumprojekts pārtaps likumā, būs vajadzīgs jauns ceļvedis Latvijas tiesu sistēmā. Tad šeit publicētā informācija paliks kā vēstures liecība par Latvijas Augstākās tiesas darbību nozīmīgajā neatkarīgas tiesu sistēmas izveidošanas un attīstības laikā.

2008. gada janvārī

SATURS

I AUGSTĀKĀ TIESA LATVIJAS TIESU SISTĒMĀ 10

Augstākās tiesas darbības jomas 11

Tiesu lietu izskatīšana 11

Senāts 12

Tiesu palātas 13

Tiesneši 14

Tiesas darbinieki 17

Vienveida tiesu prakses veidošana 18

Sūdzību izskatīšana 19

Augstākās tiesas vadība un darbības nodrošināšana 20

Plēnums 20

Priekšsēdētājs 22

Priekšsēdētāja vietnieki 23

Administrācija 24

Augstākās tiesas darbības stratēģija 2007. – 2010. gadam 26

II TIESAS SPRIEŠANA AUGSTĀKAJĀ TIESĀ 32

Personas tiesības uz taisnīgu tiesu 32

Lietu izskatīšanas pamatprincipi 33

Informācijas pieejamība 34

Tiesas procedūra 35

Apelācijas instance 35

Civillietu tiesu palāta 37

Krimināllietu tiesu palāta 38

Kasācijas instance 39

Senāta Civillietu departaments 40

Senāta Krimināllietu departaments 41

Senāta Administratīvo lietu departaments 44

III AUGSTĀKĀS TIESAS VĒSTURE 48

Svarīgākie attīstības posmi 48

Senāta dibināšana un darbības sākums 48

Attīstība līdz 1940. gadam 49

Padomju režīma laiks 51

Trīspakāpju tiesu sistēmas atjaunošana neatkarīgajā Latvijā 51

Represēto rehabilitācija 53

Iekļaušanās Eiropas tiesu sistēmā 53

Tiesu pils 55

Augstākās tiesas muzejs 57

Augstākās tiesas senatori un tiesneši 2007. gada decembrī. *Pirmajā rindā no kreisās Ruta Zaķe, Edīte Vernuša, Skaidrīte Lodziņa, Valerijans Jonikāns, Gunārs Aigars, Andris Gulāns, Pāvels Gruziņš, Ivars Bičkovičs, Irēna Vinkšno, Aiva Zariņa, Valda Eilande, Vilnis Vietnieks. Otrajā rindā no kreisās Mārīte Zāģere, Anda Vitola, Māra Katlapa, Ojārs Druks-Jaunzemis, Rīta Saulīte, Anita Nusberga, Inguna Radzeviča, Ausma Keiša, Ramona Nadežda Jansone, Vanda Cīrule, Raimonds Grāvelsiņš, Anita Čerņavska. Trešajā rindā no kreisās Roberts Guntis Namatēvs, Pēteris Opincāns, Ināra Garda, Eduards Pūpovs, Zigmanis Genčs, Ilze Skultāne, Jautrīte Briede, Veronika Krūmiņa, Dace Mīta, Rudīte Viduša, Voldemārs Čiževskis, Ervīns Kušķis, Pēteris Dzalbe, Inta Lauka, Aivars Keišs*

● Augstākās tiesas struktūras shēma

Augstākās tiesas priekšsēdētājs

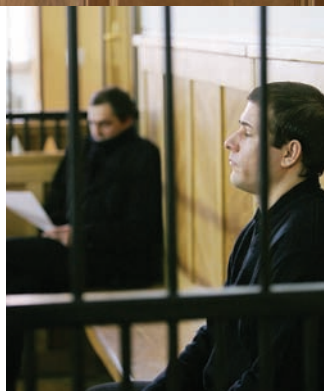

Paplašinātā sastāvā. Senāts parasti lietas skata trīs senatoru sastāvā, taču atsevišķos gadījumos ar senatoru kolēģijas vienbalsīgu lēmumu var lietu nodot skatīšanai paplašinātā – septiņu senatoru sastāvā

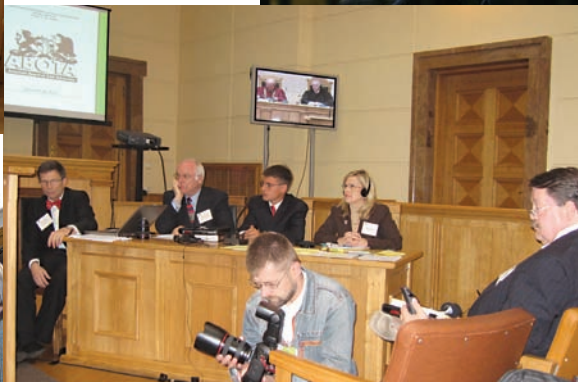
Krimināllietu tiesu palātas sēde.

Nožogojumā tiesas laikā atrodas apsūdzētie, kam piemērots drošības līdzeklis apcietinājums

Sprieduma pasludināšana.

Tiesai ienākot un aizejot no sēžu zāles, visiem klātesošajiem jāpieceļas. Arī tiesas spriedumu noklausās, stāvot kājās

Starptautiska konference. 2005. gadā konferencē

„Tiesneši un advokāti profesiju saskarsmē: kopīgais un atšķirīgais Latvijas un Amerikas tiesību sistēmā” Augstākās tiesas Senāta sēžu zālē bija iespēja vērot tiesas procesu, kuru vadīja ASV tiesnesis Vendels Mortimers un Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs Aigars, un iepazīties ar ASV tiesvedības principiem un zverināto žūrijas darbu

I

AUGSTĀKĀ TIESA LATVIJAS TIESU SISTĒMĀ

Latvijas Republikas Satversme, 82. pants

Tiesu Latvijā spriež rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas un Augstākā tiesa, bet kara vai izņēmuma stāvokļa gadījumā – arī kara tiesas.

Likums „Par tiesu varu”, 1. panta 3. daļa

Tiesu vara Latvijas Republikā pieder rajonu (pilsētu) tiesām, apgabaltiesām, Augstākajai tiesai un Satversmes tiesai, bet izņēmuma stāvokļa vai kara laikā – arī karatiesām.

Latvijas Republikā līdzās likumdošanas un izpildu varai pastāv neatkarīga tiesu vara.

Augstākā tiesa ir neatkarīgas tiesu sistēmas sastāvdaļa. Latvijas trīspakāpju tiesu sistēmā Augstākā tiesa ir trešā, augstākā līmeņa tiesa, kas saskaņā ar likumu izskata lietas gan otrajā (apelācijas), gan trešajā (kasācijas) instancē.

Jēdzieni “tiesas līmenis” un “tiesas instance” ir cieši saistīti, bet nav viens un tas pats. Latvijā kopš 1995. gada ir trīs līmeņu tiesas – pirmais ir rajonu (pilsētu) līmenis, otrais – apgabaltiesas, trešais – Augstākā tiesa. Pastāvošā trīspakāpju tiesu sistēma nodrošina pirmās instances tiesas nolēmumu pārsūdzēšanu un lietas atkārtotu izskatīšanu apelācijas un kasācijas instancēs.

Administratīvi Augstākā tiesa nav saistīta ar rajona (pilsētu) vai apgabaltiesām. Augstākās tiesas priekšsēdētājs un tiesneši nevar kontrolēt vai dot norādījumus zemākstāvošu tiesu tiesnešiem par konkrētu lietu izskatīšanu vai organizatoriskiem jautājumiem. Saikne starp visu līmeņu tiesām izpaužas tikai funkcionāli jeb procesuāli, pieņemot un izskatot pārsūdzētās vai noprotētās lietas no zemākas instances tiesām.

Augstākās tiesas darbības jomas

Augstākās tiesas darbības pamats ir noteikts Latvijas Republikas Satversmē, likumā „Par tiesu varu” un procesuālajos likumos – Civilprocesa likumā, Kriminālprocesa likumā, Administratīvā procesa likumā.

Augstākās tiesas pamatfunkcijas

- Tiesas spriešana apelācijas un kasācijas instancē, ievērojot likumības un taisnīguma principus, lietu izskatīšanu noteiktajā laikā. Augstākās tiesas Senāta nolēmumi ir galīgi un nepārsūdzami.
- Vienveida tiesu prakses veidošana.

Papildfunkcijas

- Pamatojoties uz operatīvās darbības likumu, sevišķā veidā veicamo operatīvo pasākumu likumības un pamatotības pārbaude.
- Ar tiesu lietām saistīto iedzīvotāju sūdzību izskatīšana.

Augstākā tiesa sastāv no divām atsevišķām tiesu instancēm: Senāta, kurā ir trīs departamenti – Civillietu, Krimināllietu un Administratīvo lietu departaments, kas izskata lietas kasācijas kārtībā, un divām tiesu palātām – Civillietu tiesu palātas un Krimināllietu tiesu palātas, kas darbojas kā apelācijas instancēs tiesas.

Likums, kas aizstāja iepriekšējo kārtību lietu izskatīšanai kasācijas instancē kā otrās instances tiesā, stājās spēkā no 1995. gada 15. oktobra. Civillietu un Krimināllietu departamenti izveidoti 1995. gada 3. oktobrī, Administratīvo lietu departaments darbu sāka 2004. gada 6. februārī.

Tiesu lietu izskatīšana

2000. gadā Augstākajā tiesā izskatītas 2334 lietas, 2001. gadā – 2555, 2002. gadā – 3364, 2003. gadā – 3249, 2004. gadā – 3543, 2005. gadā – 3866, 2006. gadā 4311, 2007. gadā – 3962 lietas. Pieaug civillietu īpatsvars: 56 procenti no 2007. gadā izskatītajām lietām bija civillietas – 1267 lietas Civillietu tiesu palātā, 958 – Civillietu departamentā. Administratīvo lietu departamentā izskatītas 658 lietas, Krimināllietu departamentā – 739, Krimināllietu tiesu palātā – 340 lietas.

Gvido Zemribo, atjaunotās Latvijas Republikas Augstākās tiesas pirmais priekšsēdētājs, 1993. gadā:

«Es esmu kategoriski pret to, ka bieži vien tiesu varu dēvē par trešo varu, uzskatot, ka pirmā vara ir likumdošanas vara, otrā vara – izpilde un trešā vara – tiesu, sarindojot šīs varas nevis horizontālā līmenī vienu otram blakus, bet gan vertikāli vienu zem otras. Ir jāsaprot, ka šīs trīs varas tiesiskā valstī ir savstarpēji saistītas, savstarpēji viena otru papildina un, ja vajag, arī piebremzē. Kā cilvēka organismā mēs nevaram pateikt, kas ir svarīgāks – sirds, plaušas vai smadzenes. Katram šim orgānam ir savas funkcijas, taču viens bez otra darboties nevar. Tā ir arī valsts organismā.»

Senāts

Augstākās tiesas Senāts ir kasācijas instance visās lietās, kuras izskatījušas rajonu (pilsētu) tiesas, apgabaltiesas un Tiesu palātas, un ir galīgā un augstākā tiesu instance valstī. Senāts ir pirmā (un vienīgā) instance lietās par Valsts kontroles padomes lēmumiem un Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumiem.

Senāta sastāvā ir Augstākās tiesas priekšsēdētājs un senatori – Senāta tiesneši. Senāta sastāvu apstiprina un departamentu priekšsēdētājus ievēlē Augstākās tiesas plēnums. Senāta departamentu priekšsēdētāju pilnvaru laiks ir pieci gadi.

Civillietu departamenta priekšsēdētājs
Valerijans Jonikāns

Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs **Pāvels Gruziņš**

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja
Veronika Krūmiņa

***Civillietu departamenta** priekšsēdētājs Valerijans Jonikāns. Augstākās tiesas tiesnesis no 1987. līdz 1993. gadam un kopš 1999. gada. 2004. gadā ievēlēts par Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāju, 2007. gadā – par Civillietu departamenta priekšsēdētāju.*

Departamentā ir vēl deviņi senatori:

Ojārs Druks-Jaunzemis, Zigmants Gencs, Skaidrite Lodziņa, Roberts Guntis Namatēvs, Rīta Saulīte, Ilgars Zigfrīds Šēteris, Edīte Vernuša, Ruta Zaķe, Māriete Zāģere.

***Krimināllietu departamenta** priekšsēdētājs Pāvels Gruziņš. Augstākās tiesas tiesnesis kopš 1986. gada. Par Krimināllietu departamenta priekšsēdētāju ievēlēts 1995. gadā, atkārtoti 2000. un 2005. gadā.*

Departamentā ir vēl pieci senatori:

Voldemārs Čiževskis, Pēteris Dzalbe, Valda Eilande, Artūrs Freibergs, Vilnis Vietnieks.

***Administratīvo lietu departamenta** priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa. Augstākās tiesas tiesnese kopš 2005. gada. Par Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāju ievēlēta 2007. gadā.*

Departamentā ir vēl seši senatori: Jautriete Briede, Dace Mita, Jānis Neimanis, Normunds Salenieks, Ilze Skultāne, Rudīte Viduša.

Tiesu palātas

Tiesu palātas ir apelācijas instances lietās, kuras apgabaltiesas izskatījušas kā pirmās instances tiesas. Tiesu palātas sastāvā ir palātas priekšsēdētājs un šīs palātas Augstākās tiesas tiesneši. Tiesu palātu sastāvu apstiprina un palātu priekšsēdētājus ievēlē Augstākās tiesas plēnums. Palātu priekšsēdētāju pilnvaru laiks ir pieci gadi.

Civillietu tiesu palātas priekšsēdētājs Gunārs Aigars.
Augstākās tiesas tiesnesis kopš 1995. gada. Par Civillietu tiesu palātas priekšsēdētāju ievēlēts 1995. gadā, atkārtoti 2000. un 2005. gadā.

*Palātā ir vēl vienpadsmit tiesneši:
Anda Briede, Vanda Cīrule, Anita Čerņavska, Ināra Garda,
Raimonds Grāvelsiņš, Māra Katlapa, Aivars Keišs, Inta Lauka,
Irēna Vinkšņa, Anda Vītola, Aiva Zariņa.*

Civillietu tiesu palātas
priekšsēdētājs
Gunārs Aigars

Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs.
Augstākās tiesas tiesnesis kopš 1992. gada. Par Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētāju ievēlēts 1996. gadā, atkārtoti 2002. un 2007. gadā.

*Palātā ir vēl desmit tiesneši:
Ramona Nadežda Jansone, Ausma Keiša, Ervins Kušķis,
Andrejs Lepse, Anita Nusberga, Pēteris Opincāns,
Anita Poļakova, Ludmila Poļakova, Eduards Pupovs un
Inguna Radzeviča.*

Krimināllietu tiesu palātas
priekšsēdētājs
Ivars Bičkovičs

Dati: 2008. gada janvāris

Latvijas Republikas Satversme, 83. pants

*Tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi
likumam padoti.*

Tiesnešu ētikas kodeksa kanoni

1. kanons.

*Tiesnesis tur cieņā savu amatu,
tiesu varas neatkarību un tiesas
godīgumu.*

2. kanons.

*Tiesnesis izvairās no necienīgas
ricības, kā arī no šķietamas šādas
ricības izraisīšanas.*

3. kanons.

*Tiesnesis pilda tiesu varas
uzliktos pienākumus objektīvi un
taisnīgi.*

4. kanons.

*Tiesnesis organizē savu
ārpustiesas darbību tādā veidā,
lai tā nenonāktu pretrunā ar
tiesneša pienākumiem.*

5. kanons.

*Tiesnesis atturas no politiskas
darbības.*

*Latvijas Tiesnešu ētikas kodekss
pieņemts Latvijas Republikas
tiesnešu konferencē
1995. gada 20. aprīlī*

Tiesneši

Likums „Par tiesu varu” nosaka, ka par tiesnesi var strādāt tikai Latvijas pilsonis – augsti kvalificēts, godīgs jurists. Tiesnesim ir likumā noteiktās pilsoņa tiesības un brīvības, kuras tiesnesis izmanto tā, lai neciestu tiesas un tiesneša cieņa un gods, objektivitāte un tiesas neatkarība. Tiesneša amats nav savienojams ar piederību pie partijām vai citām politiskajām organizācijām. Tiesnesim nav atļauts streikot.

Uz Augstākās tiesas tiesneša amatu var pretendēt:

- rajona (pilsētas) tiesas tiesnesis vai apgabaltiesas tiesnesis, kuram ir vismaz otrā kvalifikācijas klase;
- persona, kurai ir 15 gadu kopējais darba stāžs augstskolas tieslietu specialitātes akadēmiskā personāla, zvērināta advokāta vai prokurora amatā un kura ir nokārtojusi tiesneša otrās kvalifikācijas klases eksāmenu;
- izņēmums ir Administratīvo lietu departaments, kas veidots tikai 2004. gadā. Līdz 2009. gada 1. februārim par Administratīvo lietu departamenta senatoru var apstiprināt personu, kura sasniegusi 30 gadu vecumu, kurai ir augstākā juridiskā izglītība un vismaz 5 gadu darba stāžs tiesneša, augstskolas tieslietu specialitātes akadēmiskā personāla, advokāta, prokurora vai ierēdņa amatā un kura ir nokārtojusi tiesneša kvalifikācijas eksāmenu.

Augstākās tiesas tiesneša kandidātu apstiprināšanai amatā izvirza Augstākās tiesas priekšsēdētājs, pamatojoties uz tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas atzinumu. Augstākās tiesas tiesnešus amatā apstiprina Saeima bez pilnvaru termiņa ierobežojuma.

Maksimālais amata pildīšanas vecums ir 70 gadi. Augstākās tiesas priekšsēdētājs, saņemot pozitīvu tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas atzinumu, var pagarināt tiesneša atrašanos amatā uz laiku līdz pieciem gadiem. Ja tiesnesis sasniedz amata pildīšanas maksimālo vecumu lietas iztiesāšanas laikā, viņa pilnvaras tiek saglabātas līdz šīs lietas iztiesāšanas beigām.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs vai tieslietu ministrs var ierosināt Saeimai piešķirt tiesnesim, kurš godprātīgi strādājis un izbeidzis tiesneša darbību, Goda tiesneša nosaukumu. Augstākās tiesas senatora vai tiesneša prombūtnes laikā Augstākās tiesas priekšsēdētājs var uzdot viņu aizstāt Goda tiesnesim.

Tiesneši ir neaizskarami

- Krimināllietu pret tiesnesi var ierosināt tikai Latvijas Republikas ģenerālprokurors. Tiesnesi nevar apcietināt un saukt pie kriminālatbildības bez Saeimas piekrišanas. Lēmumu par tiesneša apcietināšanu, piespiedu atvešanu, aizturēšanu vai pakļaušanu kratīšanai pieņem tam īpaši pilnvarots Augstākās tiesas tiesnesis.
- Tiesnesim nevar piemērot administratīvos sodus, viņu nedrīkst aizturēt administratīvā kārtā.
- Par zaudējumiem, kas sakarā ar nelikumīgu vai nepamatotu tiesas spriedumu radušies personai, kura piedalās lietā, tiesnesis nav mantiski atbildīgs. Likumā noteiktajos gadījumos zaudējumus atlīdzina valsts.

Tiesneši ir neatceļami no amata. Tiesnesi atcelt no amata Saeima var pēc tiesnešu disciplinārkolēģijas priekšlikuma vienīgi likumā paredzētajos gadījumos: ja tiesnesis notiesāts un tiesas spriedums stājies likumīgā spēkā vai arī pamatojoties uz tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu.

Ja par Augstākās tiesas tiesnesi ierosināta disciplinārlieta, Augstākās tiesas priekšsēdētājs pēc tiesnešu disciplinārkolēģijas priekšlikuma var viņu atstādīt no amata līdz nolēmuma pieņemšanai disciplinārlietā. Ja Augstākās tiesas tiesnesi likumā noteiktajā kārtībā sauc pie kriminālatbildības, Augstākās tiesas priekšsēdētājs atstādina tiesnesi no amata līdz nolēmuma pieņemšanai krimināllietā.

Tiesu varas simboli

Tiesneša zvērests

Tiesnesis, stājoties amatā, dod zvērestu: „Es, ____, uzņemoties tiesneša pienākumus, apzinos man uzticēto atbildību un svinīgi zvēru būt godīgs un taisnīgs, uzticīgs Latvijas Republikai, vienmēr censties noskaidrot patiesību, nekad nenodot to, tiesu spriest stingrā saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmi un likumiem”. Tiesneša zvērestu pieņem Valsts prezidents. Pēc zvēresta pieņemšanas Valsts prezidents izsniedz tiesnesim amata zīmi.

Āmurs

Starptautiski atzīts tiesu varas simbols. Latvijas Augstākās tiesas tiesneši āmuru kā simbolisku amata zīmi saņem plēnumā pēc apstiprināšanas konkrētā Augstākās tiesas struktūrvienībā. Uz āmura iegravēts tiesneša uzvārds un vārda iniciālis.

Mantija

No grieķu valodas *mantio* – pārklājs, mētelis. Tiesnesis pilda savus pienākumus, tērpiet mantijā un aplīcis amata zīmi. Augstākās tiesas tiesnešiem mantija izgatavota no karmīnkrašas auduma. Tiesneši tērpiet mantijā tiesas sēdēs, Augstākās tiesas plēnuma sēdēs un sevišķi svinīgos gadījumos.

Amata zīme

Tiesneša amata zīme – ķēde – izgatavota no zelta krāsas metāla. Amata ķēde sastāv no 24 šī metāla kalumā veidotiem Latvijas Republikas valsts mazajiem ģerboņiem un centrālās plāksnes – Latvijas Republikas valsts lielā ģerboņa. Atsevišķie ķēdes posmi savā starpā savienoti ar tāda paša metāla gredzeniem. Amata zīmi tiesneši valkā kopā ar mantiju.

Likums „Par tiesu varu”, 11. pants. Nepieļaujama iejaukties tiesas darbā

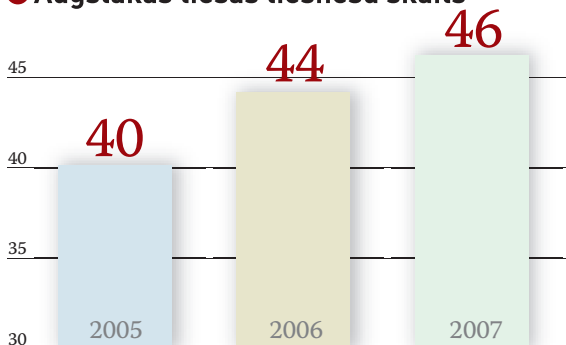
(1) Valsts iestādēm, sabiedriskajām un politiskajām organizācijām, citām juridiskajām un fiziskajām personām ir pienākums respektēt un ievērot tiesu neatkarību un tiesnešu neaizskaramību.

(2) Nav pieļaujama nekāda tiesas spriešanas ierobežošana, ietekmēšana, tieši vai netieši draudi, citāda prettiesiska iejaukšanās tiesas spriešanā neatkarīgi no tā, kādā nolūkā un ar kādu ieganstu tas tiktu darīts. Likumdošanas aktos noteiktajā kārtībā aizliegtas demonstrācijas un piketi tiesu ēku telpās. Jebkura tiesneša ietekmēšana un iejaukšanās tiesas spriešanā sodāma likumā noteiktajā kārtībā.

(3) Nevienam nav tiesību pieprasīt no tiesneša atskaiti vai paskaidrojumus par to, kā izskatīta konkrētā lieta, vai arī apsprendes laikā izteikto viedokļu izpaušanu.

Augstākās tiesas tiesnešu kopskaitu, kā arī tiesnešu skaitu Senātā un tiesu palātās pēc Augstākās tiesas priekšsēdētāja priekšlikuma nosaka Saeima. Saeimas noteiktais Augstākās tiesas tiesnešu skaits 2007. gadā bija 53. Taču telpu trūkuma dēļ Augstākajā tiesā strādāja tikai 23 senatori un 23 tiesneši.

● Augstākās tiesas tiesnešu skaits

Tiesas darbinieki

Tiesnešu palīgi. Darba apjomam palielinoties, aizvien nozīmīgāka loma tiesas darbā ir tiesnešu palīgiem. Senāta departamentos un Krimināllietu tiesu palātā tiek praktizēta kārtība, ka katrs tiesnesis strādā ar konkrētu palīgu, bet Civillietu tiesu palātā darbojas vienots tiesnešu palīgu korpuss.

Palīgi izpēta lietu materiālus un sagatavo tās izskatīšanai. Palīgu uzdevums ir atzīmēt lietā nozīmīgos faktiskos un tiesiskos apstākļus, izpētīt normatīvos aktus, judikatūru un zinātnisko literatūru, kā arī citus materiālus. Palīgi tiesnešu vadībā sagatavo nolēmumu projektus.

Pēc lietu izskatīšanas tiesnešu palīgi nolēmumus pievieno Tiesu informatīvajai sistēmai. Palīgi seko izmaiņām normatīvajos aktos, kā arī sagatavo atzinumus par likumprojektiem.

Tiesneša palīga amatā nostrādāto laiku ieskaita juridiskās specialitātes darba stāžā.

Kanceleju darbinieki. Augstākajā tiesā ir trīs kancelejas – Senāta kanceleja, Civillietu tiesu palātas kanceleja un Krimināllietu tiesu palātas kanceleja, kas nodrošina Senāta un palātu darbu. Kancelejas darbu organizē un vada kancelejas vadītājs, kura vadībā strādā **tiesas sekretāri, tiesas sēžu sekretāri un tulki.**

Elīna Krištopāne,
Senāta kancelejas vadītāja
kopš 2006. gada

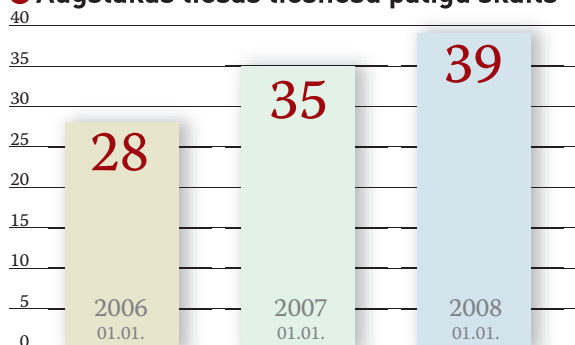

Sarmīte Puķe,
Civillietu tiesu palātas
kancelejas vadītāja
kopš 2000. gada

Daina Zomerfelde,
Krimināllietu tiesu palātas
vadītāja kopš 1995. gada

● Augstākās tiesas tiesnešu palīgu skaits

Zigrīda Mita,
Judikatūras nodaļas vadītāja.
No 2001. gada vadīja Plēnuma un
tiesu prakses vispārīnāšanas daļu,
kas 2005. gadā pārveidota par
Judikatūras nodaļu

Senāta nolēmumu krājumi

*Kopš 1996. gada tiek izdoti
Augstākās tiesas Senāta
nolēmumu krājumi civilīlētās
un krimināllietās, kopš
2005. gada arī administratīvajās
lietās. Tajos ievietoti Senāta
nolēmumi, kas sniedz ieskatu
par aizvadītā gada Senāta
tiesu prakses tendencēm –
jaunākajām atziņām un jau
esošo atziņu attīstību – un
kuriem ir teorētiska un praktiska
nozīme tiesu prakses veidošanā.
Senāta Civillietu departamenta
2006. gada nolēmumu krājumā
publicēti 130 nolēmumi,
Krimināllietu departamenta
nolēmumu krājumā –
101 nolēmums, Administratīvo
lietu departamenta nolēmumu
krājumā – 85 nolēmumi.*

Vienvēda tiesu prakses veidošana

Augstākā tiesa veicina vienvēda tiesu prakses jeb
judikatūras veidošanu, juridiskās domas un nacionālo
tiesību attīstību. Šī mērķa sasniegšanai darbs Augstā-
kajā tiesā organizēts trīs virzienos:

- judikatūras datubāzes izveidošana un uzturēšana;
- tiesu prakses analīze par aktuāliem tiesību jautājumiem;
- semināru organizēšana apgabaltiesu un rajona tiesu tiesnešiem.

Judikatūras nodaļa, kas 2005. gadā izveidota uz
Augstākās tiesas Plēnuma un tiesu prakses vispārīnāšanas daļas bāzes, apkopo un pēta tiesu praksi, atlasa, apstrādā un publicē judikatūras datubāzē tiesu nolēmumus, kuriem ir nozīme tiesu prakses saskaņotības, pētniecības un attīstības veicināšanā.

Tiesu informatīvās sistēmas judikatūras datubāzi atklāja 2006. gadā un tajā līdz 2008. gada februārim publicēts 461 Senāta nolēmums. Augstākā tiesa veido judikatūras datubāzi, bet iekļaujamās informācijas atlases un apstrādes kārtību pēc saskaņošanas ar Tieslietu ministriju nosaka Augstākās tiesas priekšsēdētājs. Datubāzē tiek iekļauti visu līmeņu tiesu nolēmumi, kas ir pirmais solis vienvēda tiesu prakses veidošanā. Mērķis ir palīdzēt tiesnešiem lietas izspriešanā analogiskos gadījumos, samazināt lietu izskatīšanas laiku, kā arī veicināt vienveidīgu un stabilu tiesu praksi. Pagaidām datubāze pieejama tikai Tiesu informatīvās sistēmas lietotājiem, taču plānots, ka ar to varēs strādāt ikviens iedzīvotājs.

Aktuāli Senāta tiesas nolēmumi tiek publicēti arī Augstākās tiesas interneta mājas lapā.

Judikatūras nodaļa sadarbībā ar Augstākās tiesas tiesnešiem un pieaicinātiem speciālistiem veic tiesu prakses apkopošanu un izpēti par aktuāliem tiesību jautājumiem. Tiesu prakses apkopojumi ir publiski pieejami, tie publicēti Augstākās tiesas interneta mājas lapā un žurnālā „Jurista Vārds”. Lai celtu tiesu prakses apkopojumu autoritāti un pastiprinātu to rekomendējošo nozīmi, Augstākā tiesa aktuālākos tiesību un tiesu prakses jautājumus apspriež un izsaka savus atzinumus kopsēdēs, kur piedalās attiecīgās tiesību nozares Augstākās tiesas tiesneši.

Par tiesu prakses apkopojumiem, kas skar atsevišķus tiesību jautājumus un aktuālas tiesu prakses un teorijas problēmas, Augstākā tiesa organizē seminārus rajonu un apgabaltiesu tiesnešiem. Apkopojumu materiāli tiek nosūtīti visām tiesām, tieslietu ministram un ģenerālprokuroram.

Gadījumos, kad no tiesu nolēmumiem vai tiesu prakses apkopojumiem izriet atziņa par nepieciešamajiem grozījumiem likumos, Judikatūras nodaļa priekšlikumus iesniedz Augstākās tiesas priekšsēdētājam.

Sūdzību izskatīšana

Daudzas personas raksta iesniegumus Augstākajai tiesai, lūdzot pārbaudīt dažādus ar tiesu lietām saistītus jautājumus. 2006. gadā Augstākā tiesa saņēma aptuveni 3000 iesniegumus, bet 2007. gadā vairāk nekā 3800. Lielākā daļa no tiem bija par dažādu instanču tiesu tiesnešu rīcību un spriedumiem.

Darba apjomam pieaugot, 2007. gada martā tika izveidota Sūdzību izskatīšanas nodaļa, kuras mērķis ir uzklaust personu un sniegt motivētas atbildes uz to iesniegumiem, sekmējot sabiedrības dialogu ar Augstāko tiesu. Sūdzību izskatīšanas nodaļā strādā pieredzējuši tieslietu speciālisti, kuri izpēta iesniegumus, analizē tajos ietvertās informācijas nozīmi tiesiskuma stiprināšanā un gādā, lai tā tiktu lietderīgi izmantota. Sūdzību izskatīšanas nodaļas darbu vada Vaira Avotiņa.

Kaste sūdzībām un iesniegumiem.

Lai atvieglotu iedzīvotājiem sūdzību un iesniegumu nodošanu Augstākajai tiesai, vestibulā pie ieejas iekārtota kaste, kurā var atstāt savu sūtijumu. Šāda pieredze aizgūta no Spānijas Augstākās tiesas

Sūdzību izskatīšanas nodaļā 2007. gadā izskatīts 1601 iesniegums par dažādiem jautājumiem un 20 iesniegumi rehabilitācijas jautājumos. 157 sūdzības pārsūtītas citām institūcijām un amatpersonām – Tieslietu ministrijai, Tiesu administrācijai, ieslodzījuma vietu pārvaldei, Zvērinātu advokātu padomei, kriminālprocesa virzītājiem.

Iesniegumu saturs:

par tiesnešu darbu – 209;
par protesta iesniegšanu Civilprocesa likuma 483., 484. panta kārtībā – 224;
par jaunatklātiem apstākļiem – 5;
par juridisku konsultāciju sniegšanu – 5;
par agrāk sniegtām atbildēm – 44;
par krimināllietu izskatīšanu Kriminālprocesa likuma 62., 63. nodaļas kārtībā – 102;
par sprieduma izskaidrošanu krimināllietās – 45;
par pārkāpumiem administratīvajā procesā – 48;
citi – 979.

Sadalījā „citi” ir sūdzības par lietu nesavlaicīgu izskatīšanu, par dažādu amatpersonu rīcību, par piespiesto sodu krimināllietās, par drošības līdzekļa maiņu, par tiesu izpildītāju rīcību, par Senāta nolēmumiem. Te ietilpst arī to personu iesniegumi, kuras sūdzības raksta sistemātiski un kuru iesniegumu saturs bieži nav saprotams.

Pārbaudot iesniegumus, 155 sūdzības apmierinātas, iesniegti 35 protesti par spēkā stājušos tiesas nolēmumu, 288 gadījumos sūdzība noraidīta, 901 gadījumā dots skaidrojums, par sešu tiesnešu rīcību ierosinātas disciplinārtietas.

Augstākās tiesas vadība un darbības nodrošināšana

Augstākās tiesas plēnuma izvirzītie Satversmes tiesas tiesneši

Aija Branta.

Amatā kopš 2004. gada 25. marta. Pirms tam Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas tiesnese.

Uldis Ķiniš.

Amatā kopš 2007. gada 5. janvāra. Pirms tam Kuldīgas rajona tiesas priekšsēdētājs.

Andrejs Lepse.

Amatā no 1996. līdz 2006. gadam. Pirms tam Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētājs, 2007. gadā apstiprināts par Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas tiesnesi.

Ilze Skultāne.

Amatā no 1996. līdz 2004. gadam. Pirms tam Bauskas rajona tiesas priekšsēdētāja. 2004. gadā apstiprināta par Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta senatori.

Plēnums

Visi Augstākās tiesas tiesneši veido plēnumu – tiesnešu kopsapulci. Augstākās tiesas plēnuma:

- izveido Senāta departamentus un tiesu palātas, apstiprina to sastāvu;
- izvirza apstiprināšanai Saeimā Augstākās tiesas priekšsēdētāja kandidatūru;
- ievēlē Senāta departamentu priekšsēdētājus, Tiesu palātu priekšsēdētājus un divus Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietniekus;
- dod atzinumu, vai ir pamats Augstākās tiesas priekšsēdētāja atcelšanai vai ģenerālprokurora atļaišanai no amata;
- no Augstākās tiesas tiesnešu vidus ievēlē vienu Centrālās vēlēšanu komisijas locekli un vajadzības gadījumā lemj par viņa atsaukšanu;
- izvirza divus Satversmes tiesas tiesnešu kandidātus no Latvijas Republikas tiesnešu vidus;
- apspriež un dod vērtējumu Augstākās tiesas priekšsēdētāja, Senāta departamentu, Tiesu palātu, Judikatūras nodaļas un Administrācijas darbības pārskatiem;
- apspriež aktuālus tiesību normu interpretāciju jautājumus.

Plēnumu sasauc un vada Augstākās tiesas priekšsēdētājs, viņa prombūtnes laikā – vietnieks, kurš viņu aizstāj. Plēnuma darbā ir tiesības piedalīties Latvijas Republikas ģenerālprokuroram. Plēnumā var aicināt piedalīties Augstākās tiesas darbiniekus, rajonu, pilsētu un apgabaltiesu priekšsēdētājus un tiesnešus, tieslietu ministru, kā arī citas personas, ja tas nepieciešams apspriežamo jautājumu izlemšanai. Par personu uzaicināšanu izlemj Augstākās tiesas priekšsēdētājs. Plēnuma sēdes ir atklātas. Ja plēnuma atzīt par nepieciešamu, atsevišķus jautājumus var skatīt slēgtā sēdē.

Plēnums ir tiesīgs izlemt izskatāmos jautājumus, ja tajā piedalās vairāk nekā puse no apstiprināto un zvērestu nodevušo Augstākās tiesas tiesnešu kopskaita. Tiesneši plēnumā piedalās, tērpušies mantijā un ar amata zīmi.

Plēnums izlemj jautājumus un pieņem lēmumus balsojot. Balso tikai Augstākās tiesas tiesneši, balsot var „par” vai „pret”, atturēties no balsošanas nedrīkst. Plēnuma lēmums ir pieņemts, ja par to balsojis vairākums no visu tiesnešu kopskaita.

Plēnuma lēmumus nosūta ģenerālprokuroram, kā arī citām personām pēc Augstākās tiesas priekšsēdētāja norādījuma un publisko Augstākās tiesas interneta mājas lapā.

Plēnums no sava vidus ievēl plēnuma sekretāru. Kopš 1999. gada 19. marta Augstākās tiesas plēnuma sekretāre ir Krimināllietu departamenta senatore Valda Eilande.

Centrālās vēlēšanu komisijas locekle no Augstākās tiesas ir senatore, plēnuma sekretāre Valda Eilande.

Par Centrālās vēlēšanu komisijas locekli ievēlēta 1994. gadā, atkārtoti – 1996., 1999., 2003. un 2007. gadā.

Augstākās tiesas plēnums 2007. gada septembrī.

Tiesneši ievēlējuši Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāju

*Andris Gulāns,
Augstākās tiesas
priekšsēdētājs*

*Apstiprināts Augstākās tiesas priekšsēdētāja amata divus termiņus: no 1994. līdz 2001. gadam un no 2001. līdz 2008. gadam.
Dzimis 1952. gadā Aizkraukles rajona Zalvē. 1979. gadā pabeidzis Latvijas Valsts Universitātes Juridisko fakultāti. Augstākajā tiesā strādā kopš 1994. gada, bijis Augstākās tiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas tiesnesis. Līdz tam – Rīgas pilsētas Maskavas rajona tautas tiesas tiesnesis, Latgales priekšpilsētas tiesas priekšsēdētājs, tieslietu ministra vietnieks, zvērināts advokāts. Piedalījies Tieslietu pieredzes apmaiņas programmās Francijā, ASV, Vācijā un Spānijā, mācību kursā “Eiropas Savienības tiesības Augstākās tiesas tiesnešiem” Dānijā, stažējies Zviedrijas Augstākajā tiesā. Tiesnešu disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs, Tiesnešu mācību centra valdes loceklis un lektors, likumprojekta „Tiesu iekārtas likums” izstrādes darba grupas loceklis, Tiesnešu biedrības biedrs.
2005. gadā saņēmis Latvijas valsts apbalvojumu – Trīszvaigžņu ordeni.*

Priekšsēdētājs

Augstākās tiesas darbu vada priekšsēdētājs, kuru no iecelto tiesnešu vidus pēc plēnuma ierosinājuma apstiprina Saeima uz septiņiem gadiem. Ja Augstākās tiesas priekšsēdētājs savu pilnvaru laikā sasniedzis Augstākās tiesas tiesneša maksimālo vecumu – 70 gadus, Saeima pēc Valsts prezidenta ierosinājuma var pagarināt priekšsēdētāja atrašanos amatā par pieciem gadiem.

Pirms pilnvaru termiņa beigām Augstākās tiesas priekšsēdētāju no amata atcelt var Saeima pēc tiesnešu disciplinārkolēģijas priekšlikuma, pamatojoties uz Augstākās tiesas plēnuma atzinumu.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs vada Augstākās tiesas plēnuma sēdes, viņam ir tiesības vadīt Senāta sēdes.

Tiesas priekšsēdētājs nedrīkst dot norādījumus tiesnesim par konkrētas lietas izskatīšanu, pieprasīt informāciju vai atskaiti no tiesneša par izskatītu lietu un sprieduma taisīšanas procesā izteiktajiem viedokļiem.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir tiesnešu disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs. Atbilstoši Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā noteiktai kompetencei tiesas priekšsēdētājs var pieprasīt paskaidrojumu no tiesneša par izskatītu lietu, lai izņemtu, vai ir pamats ierosināt disciplinārlietu.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs iesniedz priekšlikumu Saeimai par ģenerālprokurora iecelšanu amatā un īsteno citas Prokuratūras likumā noteiktās pilnvaras, kas saistītas ar ģenerālprokurora iecelšanu, atbrīvošanu vai atļaišanu.

Saskaņā ar Advokatūras likumu, Tiesu izpildītāju likumu un Notariāta likumu Augstākās tiesas priekšsēdētājs pieņem advokātu, tiesu izpildītāju un notāru zvērestu, viņiem stājoties amatā.

No A. Guļāna uzrunas Augstākās tiesas 15 gadu jubilejā:

“Augstākā tiesa ir attīstījusies kopā ar valsti un tās tautu. Salīdzinoši īsā laika periodā ir bijis jāsastopas ar sarežģītiem politiskiem, ekonomiskiem, sociāliem un intelektuāliem pārmaiņu procesiem. Tas vienlaikus ir bijis smagu pārbaudījumu un izaicinājumu ceļš. Tomēr kopumā – likumsakarīgs attīstības ceļš, kur smagākās un revolucionārākās cīņas bija jāizcīna pašu galvās, ne gadsimtu gaitā atzītos demokrātiskās valsts tiesu varas principos, jo tos mēs saņēmām mantojumā no saviem priekštečiem Latvijas laika Senātā.”

Priekšsēdētāja vietnieki

Augstākās tiesas priekšsēdētājam ir divi vietnieki, kurus ievēlē Augstākās tiesas plēnums no Senāta departamentu un tiesu palātu priekšsēdētāju vidus. Viņu pilnvaru laiks ir septiņi gadi.

Augstākās tiesas priekšsēdētāju pagaidu prombūtnes laikā pēc viņa rīkojuma aizstāj viens no viņa vietniekiem. Savukārt priekšsēdētāja vietnieku pagaidu prombūtnes laikā pēc Augstākās tiesas priekšsēdētāja rīkojuma aizstāj viens no Augstākās tiesas tiesnešiem.

Pāvels Gruziņš

Par Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieku ievēlēts 1990. gadā, atkārtoti – 1995. un 2002. gadā. Tiesnešu disciplinārkolēģijas loceklis. Piedalījies Krimināllikuma projekta un Amnestijas likuma projekta izstrādāšanas darba grupās.

Dzimis 1946. gadā Madonas rajona Ļaudonā. 1977. gadā pabeidzis Latvijas Valsts Universitātes Juridisko fakultāti. Augstākajā tiesā strādā kopš 1986. gada. Līdz tam Limbažu rajona tautas tiesas priekšsēdētājs.

Gunārs Aigars

Par Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieku ievēlēts 1995. gadā, atkārtoti 2002. gadā. Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas priekšsēdētājs. Piedalījies likumprojekta „Par tiesu varu” izstrādāšanas darba grupā, vadījis Civilprocesa likuma izstrādāšanas darba grupu.

Dzimis 1939. gadā Rīgā. 1963. gadā pabeidzis Latvijas Valsts Universitātes Juridisko fakultāti. Augstākajā tiesā strādā kopš 1995. gada. Līdz tam Liepājas rajona tautas tiesas priekšsēdētājs, strādājis advokatūrā.

Fascija

Starptautiski atzīts tiesu varas simbols – ar saiti apsietu rīkšu saišķis, kurā iesiets cirvis un kuru apņem ozola lapas. Līdz 1940. gadam Latvijas Republikas tiesneša amata ķēdes centrālais elements. Augstākās tiesas Izdienes nozīme ar šo simbolu izveidota un Valsts heraldikas komisijas apstiprināta 2005. gadā, atzīmējot tiesas darbības atjaunošanas 15. gadadienu. Nozīmi piešķir tiesnešiem un darbiniekiem par ilggadēju godprātīgu darbu tiesā. Ir četru veidu nozīmes: par 10, 15, 20 un 25 Augstākajā tiesā nostrādātiem gadiem.

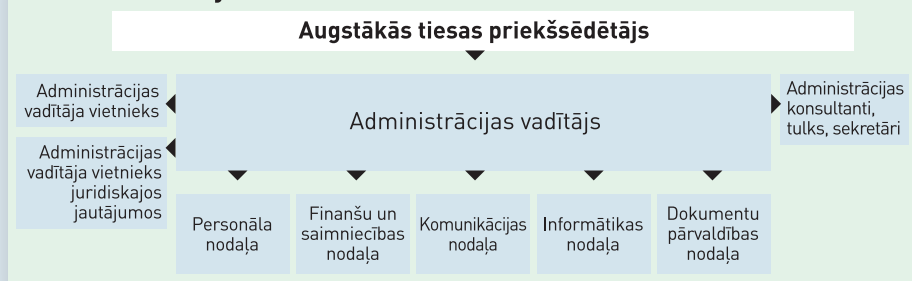
Anita Kehre,
Augstākās tiesas
Administrācijas vadītāja
kopš tās izveidošanas
2005. gadā.
Arī priekšsēdētāja palīdzē
sabiedrisko attiecību
jautājumos

Administrācija

Augstākā tiesa ir centrālā valsts iestāde, un Augstākās tiesas priekšsēdētājs līdztekus tiesneša pienākumiem vada tiesas organizatorisko un saimniecisko darbu. Līdzekļus Augstākās tiesas darba nodrošināšanai piešķir tieši no valsts budžeta un par šo līdzekļu izlietošanu tiesa sniedz atskaites Finanšu ministrijai, Valsts kasei un Valsts kontrolei.

2005. gada janvārī ar priekšsēdētāja rīkojumu izveidota jauna struktūrvienība – Augstākās tiesas Administrācija, kuras tiesiskais regulējums ir ietverts likuma „Par tiesu varu” 50.¹ pantā. Administrācija veic Augstākās tiesas finanšu vadību, gādā par materiālo un tehnisko nodrošinājumu, organizē personālvadību un mācības, kārtro lietvedību, nodrošina saziņu ar sabiedrību un veic starptautisko sadarbību. Administrācijas vadītāju pieņem darbā un atbrīvo no darba Augstākās tiesas priekšsēdētājs. Administrācijas vadītāja ir Anita Kehre, administrācijas vadītājas vietniece kopš 2006. gada – Sandra Lapiņa, administrācijas vadītājas vietniece juridiskajos jautājumos kopš 2007. gada – Ilze Leja.

● Administrācijas struktūras shēma

Administrācijā izveidotas piecas Augstākās tiesas darbības nodrošināšanas nodaļas.

Personāla nodaļa izstrādā un ievieš vienotu personālvadības politiku tiesā, nodrošina personāla tālākizglītību, veicina tiesas personāla motivāciju un lojalitāti, organizē personāla lietvedību un nodrošina darba vides iekšējo uzraudzību. Nodaļa izveidota 2008. gadā.

Dokumentu pārvaldības nodaļa izstrādā un ievieš vienotu lietvedības politiku tiesā, organizē dokumentu apriti, veido lietu nomenklatūru un nodrošina pastāvīgi un ilgtermiņā glabājamo dokumentu uzskaiti un glabāšanu. Nodaļas vadītāja ir Vanda Zoldnere.

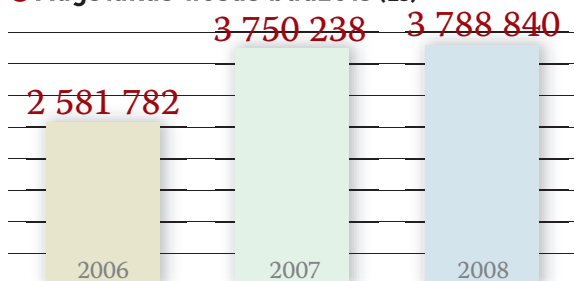
Komunikācijas nodaļa izstrādā un ievieš vienotu tiesas komunikācijas stratēģiju, nodrošina ārējo un

iekšējo komunikāciju, organizē starptautisko sadarbību un uztur un attīsta vienotu tiesas korporatīvo stilu. Nodaļas vadītāja ir Rasma Zvejniece.

Informātikas nodaļa izstrādā un ievieš tiesas informācijas tehnoloģiju un informācijas sistēmu attīstības plānu un nodrošina to uzturēšanu, attīsta tiesas informācijas sistēmu drošību, sniedz tehnisko atbalstu tiesas informācijas sistēmu lietotājiem. Nodaļas vadītājs ir Pāvels Veļeckis.

Finanšu un saimniecības nodaļa izstrādā un ievieš uz rezultātu orientētu budžeta plānošanu tiesā, nodrošina finanšu vadību un kontroli, izstrādā un ievieš skaidru un pārskatāmu grāmatvedības kārtošanas un organizēšanas sistēmu, organizē grāmatvedības uzskaiti, pārzina tiesas saimniecisko un tehnisko nodrošinājumu, organizē saimniecisko darbību atbilstoši piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem, nodrošinot to ekonomisku un lietderīgu izmantošanu. Nodaļas vadītājs ir Uldis Čuma Zvirbulis.

● Augstākās tiesas budžets (Ls)

Temīdas balva

Latvijas Augstākās tiesas apbalvojums, nodibināts 2005. gadā, lai izteiktu atzinību un godinātu gada veiksmīgākos un profesionālākos tiesnesus un darbiniekus, motivētu viņus turpmākajam darbam un izaugsmei. Noteiktas profesionālās nominācijas: Gada tiesnesis, Gada tiesneša palīgs, Gada sekretārs. Lai noskaidrotu visveiksmīgāko un atzinību pelnījušāko cilvēku Augstākajā tiesā, noteikta populārā nominācija – Gada cilvēks.

Gada cilvēki

2005. gadā – Rolands Krauze, Senāta Civillietu departamenta senators,
2006. gadā – Imants Fridrihsons, Senāta Civillietu departamenta senators,
2007. gadā – Roberts Guntis Namatēvs, Senāta Civillietu departamenta senators.

Gada tiesneši

2005. gadā – Aiva Zariņa, Civillietu tiesu palātas tiesnese,
2006. gadā – Pāvels Gruziņš, Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs,
2007. gadā – Valerijans Jonikāns, Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājs.

Gada tiesneša palīgs

2005. gadā – Viesturs Gaidukevičs, Senāta Krimināllietu departamenta senatora palīgs,
2006. gadā – Linda Strazdiņa, Krimināllietu tiesu palātas priekšsēdētāja palīdze,
2007. gadā – Kristīne Aperāne, Senāta Administratīvo lietu departamenta senatora palīdze.

Gada sekretāre

2005. un 2006. gadā Anda Eglīte, Senāta kancelejas sekretāre,
2007. gadā – Sanita Jefimova, Krimināllietu tiesu palātas tiesas sekretāre.

Augstākās tiesas darbības stratēģija 2007. – 2010. gadam

Augstākās tiesas misija ir taisnīgas tiesas spriešana un tiesas darbība sabiedrības interesēs, ievērojot labas pārvaldības principus. Pamatvērtības, kas vieno Augstākajā tiesā strādājošos, ir tiesiskums, godīgums, profesionalitāte un atbildība. Ikdienas darbs balstīts uz taisnīguma, atklātības, neatkarības un nepārtrauktas pilnveidošanās principiem. Augstākās tiesas stratēģijā 2007. – 2010. gadam noteikti stratēģiskie mērķi četrās darbības jomās.

1. Profesionāla un taisnīga tiesas spriešana.
2. Vienveida tiesu prakses veidošana Latvijā.
3. Izpratnes par tiesu varu veicināšana sabiedrībā.
4. Labas pārvaldības principu nostiprināšana iestādes vadībā.

1. Profesionāla un taisnīga tiesas spriešana

1. mērķis. Cilvēktiesību ievērošana tiesas spriešanā

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- organizēt Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu atlasu un tulkošanu, kā arī veicināt to publicēšanu;
- rīkot mācības tiesnešiem un tiesnešu palīgiem par aktuāliem cilvēktiesību jautājumiem;
- organizēt tiesnešu un tiesnešu palīgu stažēšanos Eiropas Cilvēktiesību tiesā.

2. mērķis. Efektīva un uzticēšanos raisoša tiesas procesa nodrošināšana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- sagatavot tiesas procesa vadlīnijas;
- optimizēt tiesnešu skaitu un aizpildīt vakantās tiesnešu amata vietas;
- pilnveidot kanceleju darba organizāciju un kvalitāti, nodrošinot kvalitatīvu tiesas procesa sagatavošanu.

3. mērķis. Nolēmumu kvalitātes uzlabošana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- veikt pētījumu par argumentācijas praksi un kvalitāti Augstākās tiesas nolēmumos, apzinot nepieciešamos uzlabojumus;
- nostiprināt koleģialitātes principu un tiesnešu atbildību nolēmumu sagatavošanā;
- organizēt Tiesu palātu un Senāta departamentu sadarbību un savstarpējās pieredzes pārņemšanu tiesību normu piemērošanā un nolēmumu noformēšanā;
- piesaistīt tiesību speciālistus un zinātniskos konsultantus aktuālu jautājumu un procesuālu tiesību normu piemērošanas izpētē un analīzē;
- regulāri veikt Eiropas Cilvēktiesību tiesas un ES dalībvalstu tiesu spriedumu analīzi;
- nodrošināt vienveidīgu tiesību normu interpretāciju un piemērošanu.

4. mērķis. Tiesnešu tālākizglītības veicināšana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- veikt detalizētu mācību vajadzību analīzi;
- nodrošināt nepārtrauktas profesionālās tālākizglītības sistēmas izveidi un izpildi, ietverot mācību lietderības novērtējumu;
- organizēt regulāru angļu valodas zināšanu pilnveidošanu, juridiskās terminoloģijas apguvi;

- nodrošināt tiesnešus un darbiniekus ar daudzveidīgu juridisko literatūru;
- aktīvi līdzdarboties specializētas magistrantūras studiju programmas izstrādē tiesnešiem;
- organizēt mērķtiecīgu zināšanu un pieredzes apmaiņu ar ES dalībvalstīm;
- pilnveidot sadarbību ar Tiesnešu mācību centru.

2. Vienveida tiesu prakses veidošana Latvijā

5. mērķis. Judikatūras datubāzes attīstīšana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- atlasīt un sistematizēt Augstākās tiesas Senāta un tiesu palātu nolēmumus publicēšanai judikatūras datubāzē;
- organizēt judikatūras datubāzes publisku pieejamību;
- pievienot Latvijas judikatūras datubāzi Eiropas Savienības Augstāko tiesu Nacionālās judikatūras portālam;
- iekļaut datubāzē daudzveidīgu, aktuālu un lietotājiem ērti pieejamu judikatūrai atbilstošu informāciju;
- publicēt Senāta nolēmumu gadagrāmatas, ietverot anotāciju svešvalodās.

6. mērķis. Tiesu prakses apkopošana, analīze un popularizēšana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- regulāri veikt tiesu prakses izpēti un apkopojumus par aktuāliem tiesību jautājumiem sadarbībā ar Senātu un pieaicinātiem speciālistiem;
- tiesu prakses apkopojumus apspriest Senāta kopsēdēs, dodot skaidrojumu likumu normu piemērošanai un interpretācijai;
- tiesu prakses apkopojumus un Senāta kopsēžu skaidrojumus publicēt Augstākās tiesas mājas lapā un juridiskajos izdevumos;
- veikt pētījumus par 1918. – 1940. gada Senāta tiesu praksi un izmantošanu mūsdienās.

7. mērķis. Sadarbība ar apgabaltiesām un rajonu (pilsētu) tiesām

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- veikt aptaujas par zemāko instanču tiesām aktuāliem jautājumiem semināru organizēšanai un tiesu prakses apkopojumiem;
- rīkot seminārus apgabaltiesu un rajonu (pilsētu) tiesu tiesnešiem, Judikatūras nodaļai sadarbojoties ar Augstākās tiesas senatoriem un tiesnešiem;
- regulāri izsūtīt tiesu prakses apkopojumus un Senāta tiesu prakses skaidrojumus Tieslietu ministrijai un zemāko instanču tiesām;
- izveidot Augstākās tiesas bibliotēku un lasītavu, lai tā būtu izmantojama arī zemāko instanču tiesu tiesnešiem.

8. mērķis. Izmaiņu veicināšana likumdošanā

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- aktīvi līdzdarboties Tiesu iekārtas likumprojekta izstrādē;
- sagatavot priekšlikumus grozījumiem likumos, ja no tiesu nolēmumiem vai tiesu prakses apkopojumiem izriet atziņa par šādu nepieciešamību;
- publiskot Augstākās tiesas atzinumus un viedokļus likumu grozījumu sagatavošanā, ja šie grozījumi skar tiesu praksi;
- iesniegt pieteikumus Satversmes tiesā lietas ierosināšanai par likumu atbilstību Satversmei, ja tiesu lietu izskatīšanā radušās šādas šaubas.

3. Izpratnes par tiesu varu veicināšana sabiedrībā

9. mērķis. Atklātības principa pilnveidošana tiesas darbā

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- izstrādāt un īstenot Augstākās tiesas stratēģiju komunikācijai ar sabiedrību;
- paplašināt informācijas apjomu par Augstākās tiesas aktivitātēm mājas lapā;
- pilnveidot sadarbību ar žurnālistiem, kas raksta par tieslietām (informācijas sniegšana, nolēmumu skaidrošana, preses konferenču un semināru rīkošana u.c.);
- izstrādāt priekšnoteikumus elektroniskās lietu sadales ieviešanai.

10. mērķis. Tiesas nolēmumu pieejamības nodrošināšana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- pilnveidot Augstākās tiesas mājas lapu, nodrošinot visu Senāta nolēmumu publicēšanu;
- izstrādāt nolēmumu publicēšanas kārtību, ievērojot personas datu aizsardzības prasības;
- aktualizēt Augstākās tiesas informācijas izsniegšanas kārtību;
- nosūtīt Senāta nolēmumu krājumus ECT un Eiropas Kopienų tiesu bibliotēkām.

11. mērķis. Nevainojamas tiesnešu un tiesas darbinieku reputācijas uzturēšana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- izveidot Augstākās tiesas ētikas komisiju,
- pilnveidot tiesas darbinieku darba kārtības noteikumus, ieviešot augstākās ētikas prasības;
- izstrādāt procedūras, kas nodrošina tiesnešu Ētikas kodeksa prasību ievērošanu Augstākajā tiesā;
- veikt nepieciešamās darbības, lai novērstu iespējamo interešu konflikta rašanos amatpersonu darbībā;
- izstrādāt un ieviest pretkorupcijas plānu.

12. mērķis. Līdzdalība sabiedrības tiesiskajā izglītošanā

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- nodrošināt, ka Augstākā tiesa ir teicama prakses vieta augstskolu Juridisko fakultāšu studentiem;
- rīkot izbraukumus uz mācību iestādēm, sniedzot informāciju par tiesas darbu un tiesu sistēmu kopumā;
- sagatavot un publicēt informatīvu materiālu par tiesas spriešanu Augstākajā tiesā;
- sagatavot un publicēt informatīvu materiālu par informācijas meklēšanu Augstākās tiesas mājas lapā.

4. Labas pārvaldības principu nostiprināšana iestādes vadībā

Labas pārvaldības pieeja tiesā ietver šādus elementus:

- uzskaitāmība;
- caurredzamība;
- vienlīdzība;
- tiesiskums;
- spējas un kompetence;
- atsaucība pret cilvēku vajadzībām.

13. mērķis. Tiesas darba organizācijas pilnveidošana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- izveidot administratīvā darba kvalitātes vadības sistēmu, izstrādājot procedūras un procesu aprakstus;
- nostiprināt Augstākās tiesas iekšējās kontroles sistēmu;
- izstrādāt risku uzraudzības un vadības plānu;
- pilnveidot darbinieku izpratni par darba svarīgumu, nozīmi un ieguldījumu iestādes mērķu sasniegšanā;
- pilnveidot iekštīklu (intranetu) iekšējai informācijas apmaiņai un saziņai.

14. mērķis. Efektīvas personāla politikas izstrāde

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- izstrādāt un ieviest tiesas personāla plānošanas un atlases kārtību;
- izstrādāt tiesas darbinieku darba izpildes vērtējuma kritērijus;
- paaugstināt darbinieku darba kvalitāti, izmantojot efektīvas motivācijas metodes;
- noteikt vienotas prasības, kritērijus un standartus konkrētu amatu kandidātiem;
- nodrošināt darbinieku karjeras plānošanu un pēctecību.

15. mērķis. Vidēja termiņa budžeta plānošanas ieviešana

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- izveidot elastīgu, mērķtiecīgu un uz sasniedzamo rezultātu analīzi balstītu finanšu, materiālo un tehnisko resursu vadību un plānošanu;
- nodrošināt rezultatīvo rādītāju sistēmas sasaisti ar stratēģisko plānošanu;
- nodrošināt efektīvu līdzekļu izlietošanas kontroli, izveidojot iekšējā audita struktūrvienību.

16. mērķis. Informācijas tehnoloģiju modernizācija

Uzdevumi mērķa sasniegšanai:

- nodrošināt Senāta sēžu zāli ar videokonferenču rīkošanas iespējām;
- nodrošināt Krimināllietu tiesu palātas zāles ar video/audio ierakstīšanas un apskaņošanas sistēmām;
- uzlabot apsardzes sistēmu, nodrošinot videonovērošanu un balss izziņošanas sistēmu;
- veikt informācijas sistēmu drošības auditu un izstrādāt nepieciešamos iekšējos normatīvos aktus datu aizsardzībai.

Dokumentu pārvaldības nodaļā.

2007. gadā Augstākā tiesa saņēma vairāk nekā 3800 iesniegumus no fiziskām un juridiskām personām un vairāk nekā 11 tūkstošus ar tiesu lietām saistītus dokumentus

Lietu kalni.

Līdz Senātam nonākušu lietu materiāli parasti ir daudzās biezās sējumos sašūti

Senatoru palīgi.

Administratīvo lietu departamenta senatoru palīgi Gatis Bārdiņš, Agris Dreimanis, Konstantīns Vaivods un Kristīne Aperāne

Judikatūras nodaļā atrodas arī Augstākās tiesas bibliotēka. Tiesneša palidze Nora Magone un konsultants Gunvaldis Davidovičs

Senāta kanceleja.
Te vienkopus strādā visu departamentu tiesas sekretāri

Informācijas stends vestibilā. Tiesas apmeklētāji tajā var iepazīties ar informācijas izsniegšanas kārtību un personu iesniegumu pieņemšanas kārtību, pieejami tiesas lietu un tiesas sēžu saraksti, lietu sadales kārtība un cita noderīga informācija. To visu var arī izlasīt Augstākās tiesas mājas lapā datorā, kas ir stenda sastāvdaļa

II

TIESAS SPRIEŠANA AUGSTĀKAJĀ TIESĀ

*Latvijas Republikas
Satversme, 92. pants*

*Ikviens var aizstāvēt savas
tiesības un likumiskās intereses
taisnīgā tiesā.*

*Ikviens uzskatāms par nevainīgu,
iekams viņa vaina nav atzīta
saskaņā ar likumu.*

*Nepamatota tiesību aizskāruma
gadījumā ikvienam ir tiesības uz
atbilstīgu atlīdzinājumu.*

*Ikvienam ir tiesības uz advokāta
palīdzību.*

Personas tiesības uz taisnīgu tiesu

Tiesības uz taisnīgu tiesu ir vienas no būtiskākajām cilvēka pamattiesībām. Demokrātiskā valstī personai ir tiesības paļauties, ka tai ir pieejama neatkarīgas un objektīvas tiesas aizsardzība. Taisnīga tiesa ir valsts tiesiskuma garants.

Tiesības uz taisnīgu tiesu noteiktas Latvijas Republikas Satversmes 92. pantā.

Tiesības uz taisnīgu tiesu ietver personas tiesības uz tiesas pieejamību, tiesības uz kompetentu un neatkarīgu tiesu, tiesības uz tādu tiesas procesu, kurā tiek pienācīgi nodrošināta taisnīga un objektīva lietas izskatīšana, kā arī uz efektīvu tiesas nolēmumu izpildes procesu. Tiesas neatkarības pamatelements ir kompetents un neatkarīgs tiesnesis. Tiesas neatkarības un taisnīgas lietas izskatīšanas nodrošināšanas nosacījumi konkretizēti likumā „Par tiesu varu”.

Latvijas Republikā personu tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanai ir izveidota trīspakāpju tiesu sistēma.

Augstākā tiesa kā augstākā tiesu instance izskata lietas kasācijas kārtībā, kā arī Civilprocesa likumā un Kriminālprocesa likumā noteiktajos gadījumos apelācijas kārtībā. Augstākā tiesa ir galvenā judikatūras veidotāja valstī.

Lietu izskatīšanas pamatprincipi

Lietu izskatīšanas pamatprincipi ir noteikti likumā „Par tiesu varu” un procesu likumos – Civilprocesa likumā, Kriminālprocesa likumā un Administratīvā procesa likumā.

Atkarībā no procesa, kura kārtībā konkrēta lieta ir izskatāma, principi var būt atšķirīgi – piemēram, viens no civilprocesa pamatprincipiem ir sacīkstes princips – proti, puses savas tiesības īsteno sacīkstes formā un tiesa lietu izspriež, vadoties no pušu iesniegtajiem pierādījumiem un izteiktajiem argumentiem; administratīvajā procesā savukārt darbojas objektīvās izmeklēšanas princips, kas atšķirībā no sacīkstes principa paredz aktīvu tiesas lomu lietas apstākļu noskaidrošanā un pierādījumu vākšanā.

Taču procesu likumos ietvertie principi ir atvasināti no Satversmes 92. pantā noteiktajām tiesībām uz taisnīgu tiesu – proti, no privātpersonas tiesībām sagaidīt, ka valsts ir noteikusi un tiesas nodrošina lietu izskatīšanu tādā procesā, kas garantē lietu vispusīgu un objektīvu izspriešanu saprātīgos termiņos, tādējādi virkne lietas izskatīšanas pamatprincipu ir kopīgi gan civilprocesā, gan kriminālprocesā, gan administratīvajā procesā, jo „principu princips” ir tas, ka tiesai ir jānodrošina personas tiesības uz taisnīgu tiesu.

- **Likumības jeb tiesiskuma princips.** Princips noteic, ka tiesa, izskatot lietu, ir pakļauta likumam (plašākajā nozīmē ietverot arī vispārējos tiesību principus).

- **Atklātums.** Atklātums garantē tiesu darba caurredzamību un līdz ar to ir instruments tiesas uzticamības nodrošināšanai. Augstākajā tiesā lietas

izskata atklāti. Lietu izskatīšana slēgtā procesā notiek tikai likumos noteiktajos gadījumos ar mērķi aizsargāt valsts noslēpumu, procesā iesaistīto personu drošību (piemēram, liecinieku drošību krimināllietās), privātpersonu tiesības uz sensitīvo personas datu aizsardzību, komercnoslēpumu u.tml. Atklātuma princips noteic arī to, ka tiesas nolēmums ir publisks un kā vispārpieejama informācija pieejams likumā „Par tiesu varu” un Informācijas atklātības likumā noteiktajā kārtībā.

- **Koleģialitāte.** Augstākajā tiesā lietas izskata koleģiāli trīs tiesnešu sastāvā. Likumā noteiktajos gadījumos Senātā lietas izskata paplašinātā senatoru sastāvā vai departamenta kopsēdē. Visus tiesas nolēmumus pieņem ar tiesnešu balsu vairākumu, tiesnesis nav tiesīgs atturēties no balsošanas.

- **Tiesvedības valoda.** Tiesvedībā Augstākajā tiesā notiek valsts valodā. Tiesa var pieļaut atsevišķas procesuālas darbības arī citā valodā, ja to lūdz kāds no lietas dalībniekiem un ja visi lietas dalībnieki tam piekrīt. Lietas dalībniekiem, kuri nepārvalda tiesvedības valodu, tiesa nodrošina tiesības iepazīties ar lietas materiāliem un piedalīties procesuālajās darbībās, izmantojot tulka palīdzību. Tas neattiecas uz juridisko personu pārstāvjiem.

- **Procesuālā ekonomija.** Tiesai ir pienākums izspriest lietu tik ātri, cik vien iespējams, un procesa gaitā izvēlēties to tiesisko lietas virzības risinājumu, kas veicina lietas ātrāku izspriešanu.

- **Procesuālā taisnīguma princips.** Tiesai ir pienākums objektīvi izskatīt lietu un vispusīgi izvērtēt lietā esošos pierādījumus. Tiesa nolēmumu var pa-

matot tikai ar tādiem apstākļiem, kurus apliecina lietas izskatīšanas gaitā pārbaudīti pierādījumi, kas turklāt ir iegūti likumā noteiktā kārtībā. Tiesai ir jānodrošina procesa dalībnieku procesuālā līdztiesība, proti, ir jānodrošina pusēm vienādas iespējas izmantot procesuālās tiesības savu interešu aizsardzībai.

- **Tiesums.** Šis princips noteic, ka tiesai, izskatot lietu, pašai ir jāpārbauda pierādījumi, nav pieļaujama tādu apstākļu atzīšana par pierādītiem, kurus tiesa pati nav pārbaudījusi. Šis princips attiecas uz Civillietu un Krimināllietu tiesu palātām, kuras izskata lietas pēc būtības kā apelācijas instances tiesas. Senāts kā kasācijas instances tiesa pierādījumus nepārbauda.

Informācijas pieejamība

Tiesības uz informācijas pieejamību izriet no Latvijas Republikas Satversmes 100. pantā garantētajām tiesībām uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju un paust savus uzskatus.

Satversmē garantēto tiesību īstenošanas kārtību detalizētāk regulē Informācijas atklātības likums. Informācijas atklātības pamatprincips noteic, ka vispārpieejamo informāciju sniedz jebkuram, kas to vēlas saņemt, ievērojot personu vienlīdzību informācijas iegūšanā, turklāt pieprasītājam nav īpaši jāpamato sava interese par šādu informāciju, un to viņam nevar liegt tāpēc, ka šī informācija neattiecas uz pieprasītāju. Personai nav jābūt saistītai ar konkrēto tiesas lietu, lai tai būtu tiesības prasīt informācijas saņemšanu.

Tiesas rīcībā esošās informācijas pieejamību regulē arī likums „Par tiesu

varu”. Tiesas nolēmums pamatā ir vispārpieejama informācija, savukārt lietas materiāli – ierobežotas pieejamības informācija.

Atklātā tiesas sēdē izskatītā lietā pieņemts tiesas nolēmums, kas noformēts atsevišķa procesuāla dokumenta veidā, ir vispārpieejama informācija ar nolēmuma pasludināšanas brīdi, bet, ja nolēmums netiek pasludināts, – ar tā pieņemšanas brīdi. Slēgtā vai daļēji slēgtā tiesas sēdē izskatītas lietas nolēmums savukārt ir ierobežotas pieejamības informācija, izņemot lietas ievaddaļu un rezolutīvo daļu.

Atklātā procesā izskatītas lietas materiāliem ir ierobežotas pieejamības informācijas statuss, bet tikai ar brīdi, kad spēkā stāties tiesas galīgais nolēmums. Līdz tam lietas materiāli ir pieejami tikai tām personām, kurām šādas tiesības paredzētas procesuālajos likumos.

Slēgtā tiesas sēdē izskatītās lietas materiāli ir pieejami tikai tām personām, kurām šādas tiesības paredzētas procesuālajos likumos un likumā „Par tiesu varu”. Slēgtā tiesas sēdē izskatītās lietas materiāli kļūst par ierobežotas pieejamības informāciju 20 gadus pēc tiesas galīgā nolēmuma spēkā stāšanās šajā lietā, bet lietā par bērna izcelšanās noteikšanu, adopciju, laulības šķiršanu vai neesamību un personas atzīšanu par rīcībnespējīgu gara slimības vai plānprātības dēļ – 75 gadus pēc galīgā nolēmuma spēkā stāšanās. Tās lietas materiāli, kura slēgtā tiesas sēdē izskatīta valsts noslēpuma saglabāšanas interesēs, kļūst par ierobežotas pieejamības informāciju, izbeidzoties lietā esošās informācijas slepenības termiņam.

Citām valsts pārvaldes un tiesu varas institūcijām atklātā un slēgtā tiesas sēdē izskatītās lietas materiāli ir pieejami, ja tas nepieciešamas to funkciju veikšanai.

Ikvienam ir tiesības prasīt, lai tiesa nodrošinātu iespēju iepazīties ar atklātajā procesā pieņemtu tiesas nolēmumu. Pieeju slēgtā vai daļēji slēgtā tiesas sēdē pieņemtiem nolēmumiem, kā arī lietas materiāliem likumdevējs ir ierobežojis. Personas tiesības saņemt informāciju var tikt ierobežotas, ja šāds ierobežojums nepieciešams leģitīmu sabiedrības interešu vai privāto interešu aizsardzībai.

Ar leģitīmām privātajām interesēm jāsaprot personas tiesības uz sensitīvo personas datu neizpaušanu un personas datu aizsardzību. Savukārt ar leģitīmām sabiedrības interesēm var saprast arī sabiedrības interesi, lai iestāde efektīvi pildītu savas pamatfunkcijas. Ja vienas personas informācijas pieprasījumu apstrāde no Augstākās tiesas prasa nesamērīgus resursus, respektīvi, ja tiek būtiski kavēta tiesas pamatfunkciju izpilde, ir pieļaujama personas tiesību ierobežošana saņemot informāciju, sniedzot pieprasīto informāciju ilgākā termiņā vai lietderīgākā veidā. Turklāt tiesa var atteikt sniegt pieprasīto informāciju, ja pieprasījums ir pārāk nekonkrēts un līdz ar to tā apstrāde prasa nesamērīgus resursus.

Informācijas pieprasījumu persona adresē Senāta vai tiesu palātu kancelejām, žurnālisti – Komunikācijas nodaļai. Tiesa atbild uz informācijas pieprasījumu 15 dienu laikā. Ja atbildes sagatavošanai nepieciešama papildu pārbaude vai jāpieprasa papildu ziņas, tiesa sniedz atbildi 30 dienu laikā. Tādas informācijas sniegšana, kas ir papildus jāapstrādā, ir maksas pakalpojums.

Lai tiesas informācija būtu pieejamāka, Augstākās tiesas interneta mājas lapā tiek publicēts tiesas sēžu kalendārs, informācija par lietas izskatīšanas rezultātu izskatītajās lietās, kā arī aktuālie tiesas nolēmumi.

Tiesas procedūra

Civillietās tiesa izskata un tiesas sēdēs izlemj lietas par strīdiem, kas saistīti ar fizisko un juridisko personu civiltiesību, darba tiesību, ģimenes tiesību un citu tiesību un likumīgo interešu aizsargāšanu.

Krimināllietās tiesa izskata un tiesas sēdēs izlemj pret personām celto apsūdzību pamatotību, attaisnojot nevainīgās personas vai arī atzīstot personas par vainīgām noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un nosakot tām sodu.

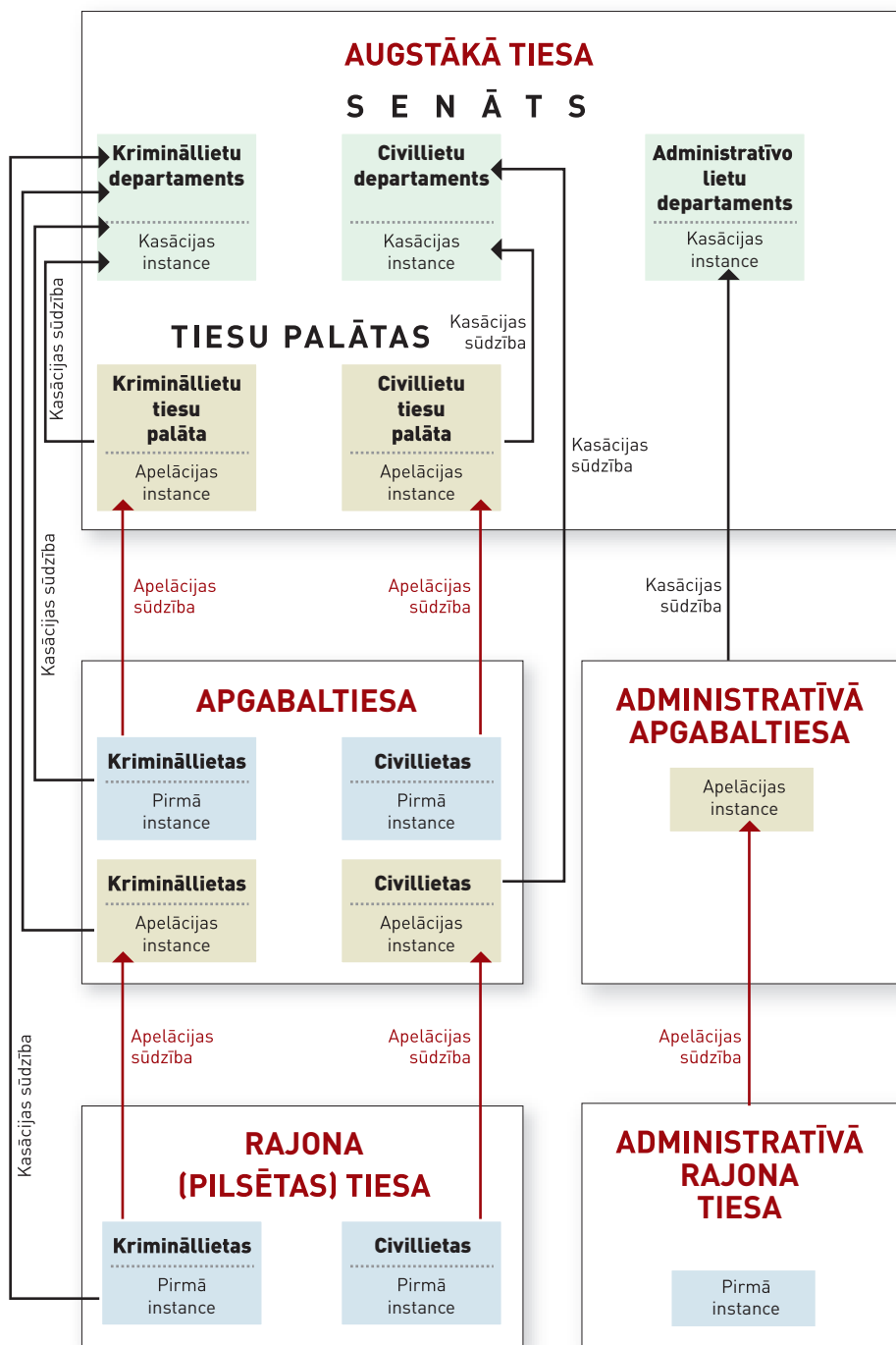
Administratīvajās lietās tiesa īsteno kontroli pār izpildvaras darbībām publiski tiesiskajās attiecībās starp valsti (plašākā nozīmē), no vienas puses, un privātpersonu, no otras puses. Tādējādi administratīvās tiesas ir viens no galvenajiem cilvēktiesību ievērošanas procesuālajiem garantiem valstī. Administratīvo tiesu izskatīšanai ir pakļauti pieteikumi par iestāžu izdotajiem administratīvajiem aktiem un faktisko rīcību, pieteikumi par privātpersonas publiski tiesisko pienākumu vai tiesību noskaidrošanu, kā arī pieteikumi par publisko tiesību līgumiem. Izskatot administratīvās lietas, tiesas pārbauda iestāžu lēmumu vai rīcības tiesiskumu un lietderību.

Apelācijas instance

Apelācija (latīņu, *appellatio* – piesaukšana, pārsūdzība) – otrreizēja lietas izskatīšana pēc būtības sūdzībā vai protestā izteikto prasību ietvaros.

Tiesu palātas ir apelācijas instances tiesas civillietās un krimināllietās, kuras izskatījušas apgabaltiesas kā pirmās instances tiesas. Tiesu palātas lietas izskata koleģiāli trīs tiesnešu sastāvā. Blakus sūdzības var tikt izskatītas rakstveida procesā.

Vieta tiesu sistēmā

Civillietu tiesu palāta

Civillietu tiesu palāta izskata civillietas pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzībām un apelācijas protestiem par apgabaltiesu kā pirmās instances tiesu spriedumiem. Šīs lietu kategorijas saskaņā ar Civilprocesa likumu ir:

- lietas, kurās ir strīds par īpašuma tiesībām uz nekustamo īpašumu;
- lietas, kas izriet no saistību tiesībām, ja prasības summa pārsniedz 150 000 latu;
- lietas par patenttiesību, preču zīmju un ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu aizsardzību.

Civillietu tiesu palāta izskata arī:

- blakus sūdzības par lēmumiem, ko pieņēmušas apgabaltiesas kā pirmās instances tiesas, apgabaltiesas kā otrās instances tiesas un zemesgrāmatu nodaļu tiesneši;
- pieteikumus par apgabaltiesu nolēmumu atcelšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

Apelācijas sūdzību izskatīšana

Apelācijas sūdzību civillietā var iesniegt 20 dienu laikā no sprieduma pasludināšanas dienas. Ja pasludināts saīsināts spriedums, pārsūdzēšanas termiņu skaita no datuma, kuru tiesa paziņojusi pilna sprieduma sastādīšanai.

Apelācijas sūdzību iesniedz tai tiesai, kas spriedumu taisījusi. Par apelācijas sūdzības iesniegšanu jāmaksā valsts nodeva Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

Apelācijas sūdzībai ir jāatbilst Civilprocesa likumā noteiktajiem nosacījumiem, tostarp, sūdzībā jābūt ietvertai informācijai par to, kas, kādu spriedumu un kādā apjomā pārsūdz, kā izpaužas sprieduma nepareizība, vai tiek pieteikti jauni pierādījumi un kādēļ šie pierādījumi nebija

iesniegti pirmās instances tiesai. Apelācijas sūdzībā nedrīkst grozīt prasības priekšmetu vai pamatu, ietvert jaunus prasījumus, kas nav celti pirmās instances tiesā.

Ņemot vērā to, ka apelācijas instances tiesa izskata lietu pēc būtības, norādes apelācijas sūdzībā uz sprieduma nepareizību var būt gan par lietas faktiskajiem apstākļiem, gan par tiesību normu piemērošanu. Apelācijas sūdzībā var apstrīdēt pirmās instances tiesas doto pierādījumu vērtējumu, tās konstatētos faktus, materiālo un procesuālo tiesību normu piemērošanas un tulkošanas pareizību.

Apelācijas sūdzības izskatīšana notiek tiesas sēdē. Lieta tiek izskatīta koleģiāli trīs tiesnešu sastāvā. Izskatot lietu, tiek ievēroti tādi civilprocesa principi kā pušu vienlīdzība, dispozitivitāte, sacīkstes principi un citi.

Tiesu palāta izskata lietu pēc būtības sakarā ar apelācijas sūdzību tādā apjomā, kā lūgts sūdzībā.

Izskatījusi lietu pēc būtības, Civillietu tiesu palāta taisa vienu no šādiem spriedumiem, norādot sprieduma būtību:

- prasību apmierināt pilnīgi vai daļēji;
- prasību noraidīt pilnīgi vai daļēji.

Pēc sprieduma parakstīšanas tiesa atgriežas tiesas sēžu zālē un tiesnesis pasludina spriedumu, to nolasot. Pasludinot saīsinātu spriedumu, tiesa paziņo datumu, kad būs sastādīts pilns spriedums.

Civillietu tiesu palātas spriedums stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī. Spriedumu lietas dalībnieki var pārsūdzēt kasācijas kārtībā Augstākās tiesas Senātam 30 dienu laikā no sprieduma pasludināšanas dienas. Ja pasludināts saīsināts spriedums, pārsūdzēšanas termiņu skaita no datuma, kuru tiesa paziņojusi pilna sprieduma sastādīšanai.

Blakus sūdzību izskatīšana

Tiesu palāta Civilprocesa likumā noteiktajos gadījumos izskata arī blakus sūdzības. Blakus sūdzību var iesniegt 10 dienu laikā no lēmuma pieņemšanas dienas, izņemot Civilprocesa likumā speciāli paredzētos gadījumus.

Blakus sūdzības izskata tiesas sēdē vai likumā noteiktajos gadījumos rakstveida procesā.

Izskatot blakus sūdzību, Tiesu palāta pārbauda pārsūdzētā lēmuma tiesiskumu un pamatotību un pieņem vienu no šādiem lēmumiem:

- atstāt lēmumu negrozītu, bet sūdzību noraidīt;
- atcelt lēmumu pilnīgi vai kādā tā daļā un nodot jautājumu jaunai izskatīšanai tai tiesai, kura lēmumu pieņēmusi;
- atcelt lēmumu pilnīgi vai kādā tā daļā un ar savu lēmumu izlemt jautājumu pēc būtības;
- grozīt lēmumu.

Tiesu palātai, izskatot blakus sūdzību par lēmumu, ar kuru noraidīts pieteikums par tiesvedības atjaunošanu un lietas izskatīšanu no jauna tādā lietā, kurā taisīts aizmugurisks spriedums, ir tiesības:

- atstāt lēmumu negrozītu, bet sūdzību noraidīt;
- atcelt lēmumu, atjaunot tiesvedību un nosūtīt lietu izskatīšanai no jauna pirmās instances tiesā.

Krimināllietu tiesu palāta

Krimināllietu tiesu palāta izskata krimināllietas sakarā ar apelācijas sūdzībām un apelācijas protestiem par apgabaltiesu kā pirmās instances tiesu nolēmumiem. Šīs krimināllietu kategorijas saskaņā ar Kriminālprocesa likumu ir:

- par noziegumiem, kas vērsti pret cilvēci, mieru;
- par kara noziegumiem, genocīdu, noziegumiem pret valsti;
- par tādiem smagiem un sevišķi smagiem noziegumiem, kas paredzēti Krimināllikumā noteiktos pantos un minēti Kriminālprocesa likuma 442. pantā;
- par noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību, ja tie izdarīti ar mazgadīgo vai nepilngadīgo;
- kurās veikti liecinošo personu speciālās procesuālās aizsardzības pasākumi.

Krimināllietu tiesu palātā var tikt izskatītas arī lietas par citiem noziedzīgiem nodarījumiem, kuras apgabaltiesa ir uzskatījusi par nepieciešamu pieņemt savā izskatīšanā lietu juridiskās sarežģītības vai drošības apsvērumu dēļ.

Kriminālprocesā noteiktajos gadījumos Krimināllietu tiesu palāta kā augstāka tiesu instance izskata sūdzības par apgabaltiesu pieņemtajiem lēmumiem.

Apelācijas sūdzību un protestu izskatīšana

Apelācijas sūdzību vai protestu krimināllietā var iesniegt ne vēlāk kā 10 dienu laikā pēc dienas, kad kļuvis pieejams pilns tiesas nolēmums. Apelācijas sūdzību vai protestu iesniedz tai tiesai, kas pieņēmusi nolēmumu.

Apelācijas sūdzībai ir jāatbilst Kriminālprocesa likumā noteiktajiem nosacījumiem, proti, apelācijas sūdzībā jābūt ietvertai informācijai par to, kādu nolēmumu un kādā apjomā pārsūdz vai noprotēstē, kā izpaužas nolēmuma nepareizība, kādi pierādījumi jāpārbauda tiesu palātai, vai tiek pieteikti jauni pierādījumi un kādēļ šie pierādījumi nebija iesniegti vai pārbaudīti pirmās instances tiesā. Apelācijas sūdzībā vai protestā jānorāda personas, kuras sūdzības vai protesta iesniedzējs lūdz noprināt apelācijas instances tiesā, kā arī tas, vai

tiesā būs vajadzīgs aizstāvis un vai tas jānorīko tiesai. Cietušais un viņa pārstāvis apelācijas sūdzībā nevar lūgt vairāk par to, ko viņi lūguši iztiesāšanā pirmās instances tiesā.

Lietas tiek iztiesātas atklātās vai slēgtās tiesas sēdēs koleģiāli trīs tiesnešu sastāvā, tieši un mutiski pārbaudot pierādījumus lietā. Izskatot lietu, pilnā mērā tiek ievēroti tādi kriminālprocesa principi kā visu lietā iesaistīto personu vienlīdzība, lietu objektīva iztiesāšana saprātīgos termiņos, valsts valodā, ievērojot un respektējot cilvēktiesības, nevainīguma prezumpcija, tiesības uz aizstāvību, dubultās sodīšanas nepieļaujamība. Tiesas sēžu zālē neielaiž personas, jaunākas par 14 gadiem, ja vien tās nav lietā iesaistītās personas.

Tiesas izmeklēšana un tiesas debates Krimināllietu tiesu palātā notiek sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomā un ietvaros, izņemot gadījumus, kad apelācijas instances tiesai rodas šaubas par pirmās instances tiesas konstatēto apsūdzēto, dalībnieku vai līdzdalībnieku vainu vai atbildību pastiprinošiem apstākļiem.

Lietas izskatīšanas rezultātā Krimināllietu tiesu palāta pieņem vienu no šādiem nolēmumiem:

- atstāj negrozītu pirmās instances tiesas spriedumu;
- atceļ pirmās instances tiesas spriedumu un taisa jaunu spriedumu;
- atceļ pirmās instances tiesas spriedumu kādā tā daļā un taisa šajā daļā jaunu spriedumu;
- atceļ pirmās instances tiesas spriedumu un izbeidz kriminālprocesa Kriminālprocesa likumā paredzētajos gadījumos;
- atceļ pirmās instances tiesas spriedumu pilnībā vai kādā tā daļā un nosūta krimināllietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Tiesa pasludina nolēmuma ievaddaļu un rezolutīvo daļu un nosaka laiku, kad būs pieejams pilns tiesas nolēmums.

Kasācijas sūdzību vai protestu par tiesu palātas nolēmumu var iesniegt ne vēlāk kā 10 dienu laikā pēc dienas, kad tiesas nolēmums kļuvis pieejams. Tiesu palātas spriedums krimināllietās stājas spēkā pēc tā pārsūdzēšanai un protesta iesniegšanai kasācijas kārtībā paredzētā termiņa izbeigšanās, ja spriedums nav pārsūdzēts. Ja kasācijas sūdzība vai protests tiek iesniegts, spriedums stājas spēkā pēc lietas izskatīšanas kasācijas instances tiesā.

Kasācijas instance

Kasācija (latīņu, *cassatio* – atcelšana) ir zemākas instances tiesas sprieduma vai lēmuma tiesiskuma pārbaude. Kasācijas instances tiesa neizspriež lietu pēc būtības, Senāta kompetencē nav lietas faktisko apstākļu noskaidrošana, pierādījumu pārbaude un vērtēšana. Senāts pārbauda pārsūdzētā sprieduma atbilstību materiālo un procesuālo tiesību normām un taisa secinājumus, pamatojoties uz lietā esošajiem materiāliem.

Senāts izskata kasācijas sūdzības un kasācijas protestus par apgabaltiesu nolēmumiem apelācijas kārtībā izskatītajās lietās, kā arī par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas un Krimināllietu tiesu palātas nolēmumiem. Kasācijas sūdzību vai protestu adresē Augstākās tiesas Senāta Civillietu, Krimināllietu vai Administratīvo lietu departamentam, bet iesniedz tiesai, kas taisījusi spriedumu.

Tiesas sastāvs. Senāts lietas izskata koleģiāli trīs senatoru sastāvā. Departamentu senatori nepieciešamības gadījumā lietu izskatīšanā var savstarpēji aizstāt cits citu. Civilprocesa likumā paredzētajos gadījumos lietu var izskatīt paplašinātā Senāta sastāvā, savukārt Administratīvo procesa likumā noteiktajos

gadījumos – Senāta Administratīvo lietu departamenta kopsēdē. Savukārt Kriminālprocesa likumā paredzēts, ka prokurora atzinumu un iesniegtos materiālus par jaunatklātiem apstākļiem lietās, kurās lēmumu pieņēmis Augstākās tiesas Senāts, izskata pieci Augstākās tiesas senatori, kuri agrāk nav piedalījušies šīs krimināllietas izskatīšanā, tiesas priekšsēdētāja vai viņa vietnieka vadībā.

Drošības nauda. Iesniedzot kasācijas sūdzību civillietā, jāmaksā drošības nauda, bet krimināllietās un administratīvajās lietās drošības nauda nav jāmaksā.

Senāta Civillietu departaments

Senāta Civillietu departaments atbilstoši Civilprocesa likuma normām izskata:

- kasācijas sūdzības un kasācijas protestus par apelācijas instances tiesas spriedumiem un papildspriedumiem;
- Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā iesniegtos Augstākās tiesas priekšsēdētāja, Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētāja vai ģenerālprokurora protestus par pirmās instances tiesas nolēmumiem, ja tie stājušies likumīgā spēkā un nav pārsūdzēti no lietas dalībniekiem neatkarīgu iemeslu dēļ, vai ar tiesas nolēmumu aizskartas valsts vai pašvaldību iestāžu tiesības vai to personu tiesības, kuras nav bijušas lietas dalībnieki;
- pieteikumus par lietu jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem;
- likumā noteiktajos gadījumos blakus sūdzības par apelācijas instances tiesas lēmumiem.

Kasācijas sūdzību izskatīšana

Kasācijas sūdzību civillietā var iesniegt 30 dienu laikā no sprieduma sastādīšanas dienas. Kasācijas sūdzību iesniedz tai tiesai, kas spriedumu taisījusi. Par kasā-

cijas sūdzības iesniegšanu jāmaksā drošības nauda 50 latī, bet, pārsūdzot Senātā Civillietu tiesu palātas lēmumu par blakus sūdzību par zemesgrāmatu tiesneša lēmumu – 40 latī. Drošības naudu atmaksā, ja Senāts pārsūdzēto tiesas spriedumu pilnīgi vai daļēji atceļ vai groza, vai ja kasācijas sūdzību atsauc līdz Senāta rīcības sēdei. Drošības nauda nav jāmaksā personām, kuras saskaņā ar likumu, tiesas vai tiesneša lēmumu ir atbrīvotas no valsts nodevas.

Kasācijas sūdzībai ir jāatbilst Civilprocesa likumā noteiktajiem nosacījumiem, tostarp, kasācijas sūdzībā jābūt ietvertai informācijai par to kas, kādu spriedumu un kādā apjomā pārsūdz, kādas materiālo vai procesuālo tiesību normas tiesa ir pārkāpusi un kā šis pārkāpums izpaužas vai kādā veidā tiesa pārkāpusi savas kompetences ietvarus.

Jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu izlemj senatoru kolēģija trīs senatoru sastāvā rīcības sēdē. Ar rīcības sēdes lēmumu kasācijas tiesvedība var tikt izbeigta, ja senatoru kolēģija vienbalsīgi atzīst, ka kasācijas sūdzība neatbilst likuma prasībām. Tāpat ar senatoru kolēģijas vienbalsīgu lēmumu lietu var nodot izskatīšanai kasācijas kārtībā paplašinātā Senāta sastāvā.

Ja kasācijas tiesvedība tiek ierosināta, Civillietu departaments, izskatot kasācijas sūdzību, izvērtē pārsūdzētā sprieduma tiesiskumu un pamatotību, pārbauddot, vai tiesa ievērojusi procesuālo tiesību normas un pareizi piemērojusi materiālo tiesību normas, vai, izskatot lietu, nav pārkāpusi savas kompetences ietvarus. Lietas faktiskos apstākļus (pierādījumus) Civillietu departaments nepārvērtē. Kasācijas sūdzību Civillietu departaments izskata tiesas sēdē.

Civillietu departaments pārbauda lietā esošā sprieduma tiesiskumu tikai pārsūdzētajā daļā, tikai uz personām, kas spriedumu pārsūdzējušas vai pievienoju-

šās kasācijas sūdzībai, un tikai attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā. Taču Senāts var atcelt visu spriedumu, lai gan pārsūdzēta tikai tā daļa, ja konstatē tādus likuma pārkāpumus, kas noveduši pie visas lietas nepareizas izspriešanas.

Ja, izskatot lietu triju senatoru sastāvā, tiesa nenonāk pie vienota viedokļa par pārsūdzētā sprieduma tiesiskumu vai visi senatori uzskata, ka lieta izskatāma paplašinātā sastāvā, tiesa pieņem lēmumu par lietas izskatīšanu paplašinātā Senāta sastāvā.

Izskatījis lietu, Civillietu departaments var taisīt vienu no šādiem spriedumiem:

- atstāt spriedumu negrozītu, bet sūdzību noraidīt;
- atcelt visu spriedumu vai kādu tā daļu un nodot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas vai pirmās instances tiesā;
- atcelt visu spriedumu vai tā daļu un atstāt pieteikumu bez izskatīšanas vai arī izbeigt tiesvedību, ja otrās instances tiesa nav ievērojusi Civilprocesa likuma noteikumus;
- grozīt spriedumu daļā par prasības apmēru, ja tas nepareizi noteikts, kļūdaini piemērojot materiālo tiesību normu.

Civillietās notiek sprieduma pasludināšana. Pēc senatoru apspriedes tiesa atgriežas sēžu zālē un sēdes priekšsēdētājs pasludina spriedumu, nolasot tā rezolutīvo daļu, un paziņo, kad lietas dalībnieki var iepazīties ar pilnu sprieduma tekstu. Ja senatori atzīst, ka šajā tiesas sēdē nav iespējams taisīt spriedumu, nosaka nākamo tiesas sēdi tuvāko 14 dienu laikā, kurā Senāts paziņos spriedumu.

Likuma tulkojums, kas izteikts Senāta spriedumā, ir obligāts tiesai, kas lietu izskata no jauna. Taču Senāts savā spriedumā nenorāda, kāds spriedums jātaisa, izskatot lietu no jauna.

Senāta spriedums nav pārsūdzams un stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī.

Blakus sūdzību izskatīšana

Civillietu departamentam var iesniegt blakus sūdzību par apgabaltiesu vai Tiesu palātas pieņemto lēmumu. Blakus sūdzību var iesniegt 10 dienu laikā no lēmuma pieņemšanas dienas, izņemot Civilprocesa likumā speciāli paredzētos gadījumus.

Blakus sūdzības izskata tiesas sēdē, bet Civilprocesa likumā noteiktajos gadījumos rakstveida procesā.

Izskatot blakus sūdzību, Civillietu departaments pārbauda pārsūdzētā lēmuma tiesiskumu un pamatotību un pieņem vienu no šādiem lēmumiem:

- atstāt lēmumu negrozītu, bet sūdzību noraidīt;
- atcelt lēmumu pilnīgi vai kādu tā daļu un nodot jautājumu jaunai izskatīšanai tai tiesai, kura lēmumu pieņēmusi;
- atcelt lēmumu pilnīgi vai kādu tā daļu un ar savu lēmumu izlemt jautājumu pēc būtības;
- grozīt lēmumu.

Civillietu departamenta par blakus sūdzību pieņemtais lēmums nav pārsūdzams.

Senāta Krimināllietu departaments

Senāta Krimināllietu departaments atbilstoši Kriminālprocesa likuma normām kasācijas kārtībā izskata:

- kasācijas protestus vai sūdzības par apelācijas instances tiesas nolēmumiem, kas nav stājušies spēkā;
- kasācijas protestus vai sūdzības par pirmās instances tiesas nolēmumiem, kas pieņemti vienošanās procesā un nav stājušies spēkā;

Krimināllietu departaments izskata arī lietas, kurās apelācijas instances tiesas vai Senāta nolēmums ir stājies spēkā, ja kriminālprocess atjaunots sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

Senāts izskata arī pieteikumus un protestus par spēkā stājušos tiesas nolēmumu jaunu izskatīšanu sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu.

Kasācijas sūdzību un protestu izskatīšana

Kasācijas sūdzību vai protestu var iesniegt 10 dienu laikā pēc dienas, kad tiesas spriedums vai lēmums kļuvis pieejams.

Kasācijas sūdzību var iesniegt apsūdzētais, viņa aizstāvis, cietušais, viņa pārstāvis vai likumiskais pārstāvis. Prokuroram ir tiesības iesniegt kasācijas protestu. Kasācijas sūdzību vai protestu iesniedz tiesai, kas taisījusi spriedumu.

Kasācijas sūdzībā un protestā jāiekļauj tajā izteikto prasību pamatojums ar norādi uz Krimināllikuma vai Kriminālprocesa likuma normu pārkāpumu, kā arī motivēts lūgums par lietas skatīšanu mutvārdu procesā tiesas sēdē, ja sūdzības vai protesta iesniedzējs to vēlas.

Krimināllietu departaments nolēmumu tiesiskumu kasācijas kārtībā pārbauda tikai tādā gadījumā, ja kasācijas sūdzībā vai protestā izteiktā prasība pamatota ar Krimināllikuma pārkāpumu vai Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu.

Krimināllikuma pārkāpums ir:

- Krimināllikuma Vispārīgās daļas pantu nepareiza piemērošana;
- Krimināllikuma panta, tā daļas vai punkta nepareiza piemērošana, kvalificējot noziedzīgu nodarījumu;
- tāda soda veida vai mēra noteikšana apsūdzētajam, kāds nav paredzēts attiecīgajā Krimināllikuma pantā, tā daļas vai punkta sankcijā.

Kriminālprocesa likuma būtiski pārkāpumi, kas izraisa tiesas nolēmuma atcelšanu, ir šādi:

- tiesa lietu izskatījusi nelikumīgā sastāvā;
- nav ievēroti apstākļi, kas izslēdz ties-

neša piedalīšanos krimināllietas izskatīšanā;

- lieta izskatīta apsūdzētā vai procesā iesaistīto personu prombūtnē, ja apsūdzētā un šo personu piedalīšanās sa-
skaņā ar šo likumu ir obligāta;
- pārkāptas apsūdzētā tiesības lietot va-
lodu, kuru viņš prot, un izmantot tulka
palīdzību;
- apsūdzētajam nav dots vārds aizstāvi-
bas runai vai nav dota iespēja teikt pē-
dējo vārdu;
- lietā nav tiesas sēdes protokola, ja tas ir
obligāts;
- taisot spriedumu, pārkāpts tiesas ap-
spriedes noslēpums.

Par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu var atzīt apsūdzētā vai cietu-
šā izraidīšanu no tiesas zāles, ja tā ir biju-
si nepamatota un tas ir būtiski ierobežojis
šo personu procesuālās tiesības un līdz
ar to novedis pie nelikumīga nolēmuma.
Par Kriminālprocesa likuma būtisku pār-
kāpumu var atzīt arī citus likuma pārkā-
pumus, kas noveduši pie nelikumīga no-
lēmuma.

Senators referents, iepazīstoties ar lietu, pieņem lēmumu:

- par lietas izskatīšanu rakstveida pro-
cesā;
- par lietas izskatīšanu tiesas sēdē;
- par atteikšanos pārbaudīt nolēmuma
tiesiskumu, ja izteiktā prasība nav pa-
matota ar likuma pārkāpumu.

Lietas izskatīšanu rakstveida proce-
sā nosaka, ja iespējams pieņemt lēmu-
mu pēc lietā esošajiem materiāliem. Ja
nepieciešami papildu paskaidrojumi no
personām, kurām ir tiesības piedalīties
procesā, vai pēc Senāta ieskata attiecī-
gajai lietai var būt īpaša nozīme likuma
normu interpretēšanā, nosaka lietas iz-
skatīšanu tiesas sēdē.

Gan rakstveida procesā, gan tiesas
sēdē lieta tiek izskatīta trīs senatoru sa-
stāvā.

Senāts pierādījumus lietā no jauna neizvērtē.

Tiesas nolēmumu tiesiskuma pārbaude notiek kasācijas sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomā un ietvaros. Senāts drīkst pārsniegt kasācijas sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomu un ietvarus gadījumos, kad konstatē Kriminālprocesa likumā norādītos pārkāpumus un tie nav norādīti sūdzībā vai protestā.

Krimināllietu departaments pieņem vienu no šādiem lēmumiem:

- atstāt nolēmumu negrozītu, bet kasācijas sūdzību vai protestu noraidīt;
- atcelt nolēmumu pilnībā vai tā daļā un nosūtīt lietu jaunai iztiesāšanai;
- atcelt nolēmumu pilnībā vai tā daļā un izbeigt kriminālprocesu;
- grozīt nolēmumu;
- izbeigt kasācijas tiesvedību.

Ja lietu izskata mutvārdu procesā tiesas sēdē, lēmuma rezolutīvo daļu apspriežu istabā paraksta viss tiesas sastāvs. Priekšsēdētājs vai kāds tiesnesis no tiesas sastāva nekavējoties to pasludina tiesas sēžu zālē.

Likuma tulkojums, kas izteikts kasācijas instances tiesas lēmumā, ir obligāts tiesai, kas šo lietu izskata no jauna. Taču Senāts savā lēmumā nenorāda, kāds nolēmums jāpieņem, izskatot lietu no jauna.

Senāta lēmums nav pārsūdzams un stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī.

Pieteikumi un protesti par spēkā stājušos tiesas nolēmumu jaunu izskatīšanu sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu

Spēkā stājušos tiesas nolēmumu var izskatīt no jauna, ja tas nav skatīts kasācijas kārtībā. Spēkā stājušos nolēmumu var izskatīt no jauna kriminālprocesā, kurā piemērojams īpašs likums par per-

sonu rehabilitāciju. Pieteikumu par tiesas nolēmuma izskatīšanu no jauna notiesātās un attaisnotās personas uzdevumā vai tādās personas uzdevumā, pret kuru ar tiesas lēmumu kriminālprocess izbeigts, var iesniegt advokāts. Protestu var iesniegt ģenerālprokurors un Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokurors pēc savas iniciatīvas vai pēc iepriekš minēto personu lūguma.

Pieteikumu vai protestu var iesniegt, ja:

- nolēmumu pieņēmis nelikumīgs tiesas sastāvs;
- dienesta izmeklēšanā konstatēts, ka nolēmumu kāds no tiesnešiem nav parakstījis tāpēc, ka likumā noteiktajā kārtībā nav piedalījies nolēmuma pieņemšanā;
- Kriminālprocesa likumā minētie pārkāpumi noveduši pie notiesātās personas stāvokļa nelikumīgas pasliktināšanās.

Pieteikuma vai protesta iesniegšanai nav termiņa ierobežojumu.

Pieteikumus un protestus par spēkā stājušos tiesas nolēmumu jaunu izskatīšanu Senāts izskata Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Tiesa pārbauda spriedumu vai lēmumu apstrīdētajā daļā. Nolēmumu var pārbaudīt arī pilnā apjomā un attiecībā uz visiem notiesātajiem, ja ir pamats tā atcelšanai par tādiem likuma pārkāpumiem, kas noveduši pie lietas nepareizas izspriešanas.

Pieteikuma un protesta izskatīšanas rezultātā var pieņemt vienu no šādiem lēmumiem:

- atstāt nolēmumu negrozītu, bet kasācijas sūdzību vai protestu noraidīt;
- atcelt nolēmumu pilnībā vai tā daļā un nosūtīt lietu jaunai iztiesāšanai;
- atcelt nolēmumu pilnībā vai tā daļā un izbeigt kriminālprocesu;
- grozīt nolēmumu;
- izbeigt kasācijas tiesvedību.

Senāta Administratīvo lietu departaments

Senāta Administratīvo lietu departamenta kā kasācijas instances tiesas kompetenci noteic Administratīvā procesa likums. Administratīvo lietu departaments izskata:

- kasācijas sūdzības par Administratīvās apgabaltiesas spriedumiem un papildspriedumiem. Sākot ar 2008. gada 1. janvāri, iesniegumu likumā paredzētajos gadījumos Administratīvo lietu departaments izskatīs arī kasācijas sūdzības par Administratīvās rajona tiesas nolēmumiem;
- blakus sūdzības par Administratīvās apgabaltiesas lēmumiem;
- pieteikumus par administratīvā akta darbības apturēšanu vai atjaunošanu, kā arī pagaidu noregulējuma piemērošanu;
- pieteikumus sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

Vienlaikus citu likumu speciālajās tiesību normās ir noteiktas atsevišķas lietu kategorijas, kurās Administratīvo lietu departaments lietu izspriež kā pirmās (un vienīgās) instances tiesa. Pirmās instances tiesas funkcijas Administratīvo lietu departaments veic:

- lietās, kas saistītas ar Saeimas vēlēšanām, izskatot pieteikumus par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumiem, kas pieņemti par apstrīdētajiem iecirkņu komisiju balsu skaitīšanas protokoliem, lēmumiem par Saeimas vēlēšanu rezultātu apstiprināšanu un par lēmumiem, kas pieņemti, izvērtējot notiesājoša sprieduma krimināllietā par vēlēšanu tiesību pārkāpumiem ietekmi uz mandātu sadalījumu;
- izskatot pieteikumus par Valsts kontroles padomes lēmumiem;
- izskatot pieteikumus par iekšlietu mi-

nistra lēmumiem par ārzemnieku iekļaušanu to personu sarakstā, kurām aizliegta ieceļošana Latvijas Republikā.

Kasācijas sūdzību izskatīšana

Kasācijas sūdzību administratīvajā lietā var iesniegt 30 dienu laikā no sprieduma sastādīšanas dienas. Kasācijas sūdzību iesniedz tai tiesai, kas spriedumu taisījusi. Par kasācijas sūdzības iesniegšanu valsts nodeva nav jāmaksā.

Kasācijas sūdzībai ir jāatbilst Administratīvā procesa likumā noteiktajiem nosacījumiem, tostarp, kasācijas sūdzībā jābūt ietvertai informācijai par to, kas, kādu spriedumu un kādā apjomā pārsūdz, kādas materiālo vai procesuālo tiesību normas tiesa ir pārkāpusi un kā šis pārkāpums izpaužas.

Jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu izlemj senatoru kolēģija trīs senatoru sastāvā rīcības sēdē. Ar rīcības sēdes lēmumu var tikt atteikta kasācijas tiesvedības ierosināšana:

- ja nav ievēroti nosacījumi, kas attiecas uz kasācijas sūdzības saturu;
- ja jau ir Senāta Administratīvo lietu departamenta judikatūra līdzīgās lietās un pārsūdzētais spriedums atbilst šai judikatūrai;
- ja nerodas šaubas par apelācijas instances tiesas sprieduma tiesiskumu un izskatāmajai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanā.

Līdz ar lēmumu par atteikumu ierosināt kasācijas tiesvedību stājas spēkā pārsūdzētais apelācijas instances tiesas spriedums un tas kļūst izpildāms.

Ja kasācijas tiesvedība tiek ierosināta, Administratīvo lietu departaments, izskatot kasācijas sūdzību, izvērtē pārsūdzētais sprieduma tiesiskumu un pamatotību, pārbaudot, vai tiesa ievērojusi procesuālo tiesību normas un pareizi piemērojusi materiālo tiesību normas. Lietas faktiskos

apstākļus (pierādījumus) Administratīvo lietu departaments nepārvērtē. Kasācijas sūdzību Administratīvo lietu departaments izskata tiesas sēdē vai rakstveida procesā, ja tam piekrituši procesa dalībnieki – prievātpersonas.

Senāts, izskatot lietu kasācijas kārtībā, pārbauda lietā esošā sprieduma tiesiskumu pārsūdzētajā daļā attiecībā uz administratīvā procesa dalībnieku, kas spriedumu pārsūdzējis vai kasācijas sūdzībai pievienojies, un argumentus, kuri minēti kasācijas sūdzībā. Taču Senāts var atcelt spriedumu pilnībā, kaut arī pārsūdzēta tikai tā daļa, ja konstatē tādus tiesību normu pārkāpumus, kas noveduši pie visas lietas nepareizas izspriešanas.

Senatoriem nespējot vienoties par pieņemamo spriedumu vai arī vienbalsīgi nolemjot, lieta var tikt nodota izskatīšanai Senāta Administratīvo lietu departamenta kopsēdē.

Izskatījis lietu, Administratīvo lietu departaments var taisīt vienu no šādiem spriedumiem:

- atstāt spriedumu negrozītu, bet sūdzību noraidīt;
- atcelt spriedumu pilnībā vai daļā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances vai pirmās instances tiesai;
- atcelt spriedumu pilnībā vai daļā un izbeigt tiesvedību vai arī atstāt pieteikumu bez izskatīšanas, ja konstatēti apstākļi, kas attiecīgajā lietā nepieļauj tiesvedību.

Administratīvajās lietās nenotiek sprieduma pasludināšana. Tiesas spriedums tiek sastādīts un tā noraksts procesa dalībniekiem paziņotajā datumā ir pieejams Senāta kancelejā.

Tiesību normu interpretācija, kas izteikta Senāta spriedumā, ir obligāta tiesai, kura šo lietu izskata no jauna. Taču Senāts savā spriedumā nenorāda, kāds spriedums jātaisa, izskatot lietu no jauna.

Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums nav pārsūdzams un stājas spēkā tā sastādīšanas dienā.

Blakus sūdzību izskatīšana

Blakus sūdzību var iesniegt 10 dienu laikā no dienas, kad Administratīvā apgabaltiesa pieņēmusi lēmumu, izņemot likumā paredzētos gadījumus, kad blakus sūdzības pārsūdzības termiņš skaitāms no lēmuma saņemšanas dienas.

Blakus sūdzības, tāpat arī pieteikumus par administratīvā akta darbības apturēšanu vai atjaunošanu un pagaidu noregulējuma piemērošanu un pieteikumus sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem izskata rakstveida procesā. Pēc tiesas ieskata, blakus sūdzības izskatīšanu var noteikt tiesas sēdē.

Izskatot blakus sūdzību, Administratīvo lietu departaments pārbauda pārsūdzētā lēmuma tiesiskumu un pamatotību un pieņem vienu no šādiem lēmumiem:

- atstāt lēmumu negrozītu, bet sūdzību noraidīt;
- atcelt lēmumu pilnībā vai daļā un nodot jautājumu jaunai izskatīšanai tajā tiesā, kas lēmumu pieņēmusi;
- atcelt lēmumu pilnībā vai daļā un ar savu lēmumu izlemt jautājumu pēc būtības;
- grozīt lēmumu.

Administratīvo lietu departamenta par blakus sūdzību pieņemtais lēmums ir galīgs un nav pārsūdzams. To pasludina tādā pašā kārtībā kā spriedumu administratīvajā lietā.

**Lietuvas Republikas
Augstākās tiesas delegācijas
vizīte 2007. gada jūnijā.**
*Lietuvas Augstākās tiesas
priekšsēdētājs Vitauts Greičs
aicina noslēgt sadarbības līgumu
starp kaimiņvalstu tiesām*

Eiropas tiesneši un prokurori. *Mācību projekta
ietvaros tiesneši no Spānijas, Austrijas, Itālijas,
Polijas un prokurori no Beļģijas un Rumānijas
apmeklēja Augstāko tiesu 2007. gada oktobrī*

Sadarbība. *Korejas Augstākās tiesas tiesneša,
šobrīd Korejas Republikas atašeja Vinē Bē Hjonvona
(Bae Hyong-Won) vizīte Augstākajā tiesā
2007. gada novembrī*

Muzejs. *Ekspozīcija atvērta 1998. gadā,
papildināta 2005. gadā. Muzeja krājumā
glabājas 775 vienības – senatoru biogrāfijas,
fotogrāfijas, grāmatas, publikācijas, priekšmeti*

ASV Augstākās tiesas tiesnesis Semjuelis Elito. 2007. gada jūlijā viņš Rīgā piedalījās starptautiskā tieslietu konferencē un apmeklēja arī Augstāko tiesu. Ar interesi augstais viesis iepazīnās ar tiesas muzeju un klausījās stāstījumu par Latvijas tiesu un likumu vēsturi

Represēto lietas.

Arhīvos saglabātās krimināllietas palīdz šķetināt represēto liktenstāstus, izsekot notikumiem un liecībām. Kartona vākos rūpīgi sašūta dzīve – apsūdzības raksti, pratināšanas protokoli, kratišanas orderi, kara tribunāla spriedumi, lūgumi pēc apzēlošanas. Paziņojumi par amnestiju un par miršanu bieži vien ir vienuviet...

Taisnība.

Tiesu pils galvenajā vestibīlā novietota tēlnieka Kārļa Zemdegas skulptūra "Taisnība" – daiļa meitene ar zobenu un likumu grāmatu rokā. Uzskata, ka ar to domāta Laima, kas latviešu folklorā ir likteņa lēmēja, taisnas tiesas spriedēja, pareizās daļās dalītāja

Tiesu pils interjers.

1936.-1938. gadā celtās Tiesu pils projektā arhitekts Fridrihs Skujiņš ietvērs arī labākās idejas no projektu metu konkursā godalgotajiem arhitektu A. Klinklava, O. Tēlmaņa un A. Medlingera darbiem. Pils celtniecības būvuzņēmējs bija mūrnieka amata meistars M. Vaitnieks

III

AUGSTĀKĀS TIESAS VĒSTURE

*Hermanis Apsītis,
tieslietu ministrs,
1938. gadā:*

«... ne pašas lietas, kas cilātas uz tiesas galda, ne iztiesāto lietu kalni, kas tagad pilda archiva plauktus un ar laiku pārklāsies putekļiem, ir vērtīgākais, ko savā aktivā var parādīt tiesnesis, prokurors un advokāts, bet gan tas, cik ir bijis iespējams iekšēji pārveidot un audzināt tos, kam liktenis nolēmis celt kāju pāri tiesas nama sliekšnim. Simti tukstoši iztiesāto prāvu un izšķirto strīdu būtu velts darbs, ja tam nesekotu tautas etisko spēku uzturēšana, pieaugšana un nostiprināšanās. Ne tikai tiesībnieks, bet ikviens pilsonis zina un saprot, ka dzīve var iet uz priekšu tikai tur, kur valda tiesības. Kur ir tiesības, tur ir kārtība, kur kārtība, tur drošība, bet kur drošība, tur miers un satiecība. Miers nodrošina darbu un darba augļus. Tādēļ, ja tiesai izdodas tiesību apziņu celt un vairo, viņa dara bezgala svētīgu darbu.»

Svarīgākie attīstības posmi

Senāta dibināšana un darbības sākums

Viens no pirmajiem valstiski svarīgajiem darbiem pēc Latvijas neatkarības proklamēšanas 1918. gada 18. novembrī bija savas, latviskas tiesu sistēmas radīšana. Pirmais tieslietu ministrs Pēteris Juraševskis un viņa biedrs Eduards Strautnieks, kuri abi bija zvērināti advokāti, nekavējoties sāka sarunas par tiesu izveidošanu un tiesu pamatlikumu izdošanu.

1918. gada 6. decembrī Latvijas Tautas padome pieņēma "Pagaidu nolikumu par Latvijas tiesām un tiesāšanās kārtību", kas uzskatāms par pamatu Latvijas tiesu sistēmai. Nolikums kļuva arī par Senāta pamatlikumu, nosakot, ka Latvijas Senāts Rīgā ir augstākā – kasācijas – instance visās lietās, izspriež lietas koleģiālā sastāvā un tam ir trīs nodaļas (vēlāk departamenti) – civilā, kriminālā un administratīvā ar kopīgā sēdē vēlētiem priekšsēdētājiem. Bija arī noteikts, ka pie Senāta darbojas virsprokurors ar biedriem. Senāta locekļus ieceļ Pagaidu valdība no Tieslietu ministrijas ieteiktiem kandidātiem. Senatoru apstiprināšana piekrita Tautas padomei.

1918. gada 7. decembrī Pagaidu valdība iecēla pirmos senatorus, jeb, kā tos dēvēja pagaidu noli-

kums, pirmos Senāta locekļus – zvērinātus advokātus Jāni Graudiņu un Kristapu Valteru.

Par Senāta dibināšanas dienu uzskata 1918. gada 19. decembri, kad senatoru amatā iecelti Kārlis Ozoliņš, Voldemārs Zāmuels, Miķelis Gobiņš, Pauls Mincs un Reisers. Divi pēdējie faktiski senatora pienākumus nav pildījuši, savukārt viņu vietā nāca Augusts Lēbers.

Pagaidu valdībai lielinieku okupācijas dēļ no Rīgas aizejot, Senāts līdz 1919. gada 15. jūlijam pārtrauca darbību. To atjaunoja pēc tam, kad valdība atgriezās Rīgā.

1919. gada 24. jūlijā datēts Senāta pirmais attaisnojuma dokuments, un tas bija rēķins par vienu transparentu viena rubļa vērtībā. Senāta pirmās telpas bija Krievijas Rīgas – Valmieras miertiesnešu sapulces ēkā Aleksandra (Brīvības) bulvārī, kur departamenti ieņēma sešas istabas un tiesas zāli. Sākumā visiem trim departamentiem un arī virsprokuratūrai bija viena kopēja kanceleja ar vienu virssekretāra palīgu un vienu mašīnrakstītāju. Senātam sākumā nebija tikpat kā nekādu mēbeļu, un senatori paši aizdeva personiskās mantas. 5. augustā Senātam iegādāts pirmais inventārs – 2 rakstāmmašīnas.

1919. gada 19. augustā Valdības sēdē, "atkārtojot un papildinot iepriekšējās iecelšanas", apstiprināts jauns tiesnešu saraksts. 10. septembrī sastādīts pirmais kopīgais Senāta rīcības sēdes žurnāls. Šajā sēdē arī nolasīts tieslietu ministra raksts, ka Tautas padome 5. septembrī apstiprinājusi sešus senatorus.

23. septembrī Ministru kabinets senatoru Voldemāru Zāmuelu iecēla par pirmo Senāta virsprokuroru.

Senāta kopsēdē 2. oktobrī ievēlēja departamentu priekšsēdētājus: Civilā departamentā K. Ozoliņu, Kriminālā departamentā M. Gobiņu, Administratīvā departamentā K. Valteru. Katrā departamentā ievēlēja vēl vienu pastāvīgo locekli, kurš tanī pašā laikā bija arī pagaidu loceklis

citā departamentā, jo bija tikai pieci senatori vajadzīgo deviņu vietā. Senatoru pirmā alga 1919. gada rudenī bija 1400 rubļu mēnesī.

1919. gada 1. novembrī, Bermonta karaspēkam uzbrūkot Rīgai, Senāta ēku sabojāja lieltgabala šāviņš, izsitot ārsienu. Senāts pārcēlās uz namu tagadējā Merķeļa ielā. Savā ēkā Aleksandra bulvārī Senāts atgriezās 1920. gada janvārī.

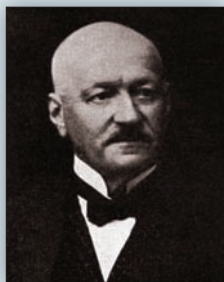
1919. gadā daudz laika Senāts veltīja organizatorisku jautājumu kārtošanai, senatori nodarbojās ar dažādiem juridiskiem un saimnieciskiem jautājumiem, bet ne ar kasācijas sūdzību izskatīšanu. Daudz pūļu Senāts veltīja tiesu sistēmas izveidei. 1919. gadā izstrādāts un Tieslietu ministrijā iesniegts Latvijas Senāta pamatnoteikumu projekts, Instrukcija Latvijas tiesu iestādēm, Noteikumi par aizbildnības un aizgādības lietām, Likumprojekts par Latvijas tiesu sprieduma ievada formu un Instrukcija par vācu un krievu valodas lietošanu Latvijas tiesās.

1920. gada 3. jūnijā Senāta kopsēdē par pastāvīgu Senāta priekšsēdētāju "kopīgu rīcības un tiesas sēžu vadīšanai" ievēlēja Administratīvā departamenta priekšsēdētāju senatoru Kristapu Valteru.

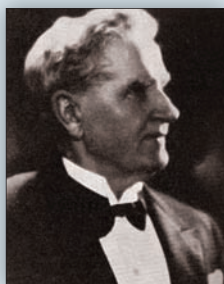
Attīstība līdz 1940. gadam

Pirmajiem sešiem senatoriem sekoja citi izcili juristi, kas godam veica augstākā tiesneša pienākumus: Broņislavs Nugaļevskis, Andrejs Sīmanis, Aleksandrs Gubens, Fridrihs Vesmanis, Baldvins Disterlo, Jānis Kalacs, Aleksandrs Pētersons, Kārlis Puriņš, Fricis Zilberts, Fridrihs Konradi, Jānis Balodis, Osvalds Ozoliņš, Jānis Rūdolfs Alksnis, Mintauts Čakste, Vladimirs Bukovskis, Jēkabs Grots, Jānis Skudre, Kārlis Ducmanis, Pēteris Leitāns, Pēteris Stērste, Jānis Ankravs, Teodors Bergtāls, Augusts Rumpēters,

Senāta Apvienotās Sapulces priekšsēdētāji

1919.–1920. – *Mikēlis Gobiņš*

1921.–1934. – *Kristaps Valters*

1934.–1940. – *Aleksandrs Gubens*

Aleksandrs Haritonovskis, Voldemārs Kaņepītis un citi. Senāta pastāvēšanas laikā senatora amatos bija iecelti 30 tiesneši, bet vienlaikus strādāja ne vairāk kā 17 senatori.

Latvijas valsts pirmsākumā tieši senatori vadīja un uzraudzīja daudzo bijušās Krievijas likumu piemērošanu un Latvijas jaunizdoto likumu vienādu un pareizu tulkošanu.

Divdesmit gados Senāts pakāpeniski kļuva par patiesi augstāko tiesu instanci valstī un deva lielu ieguldījumu tiesu prakses nostiprināšanā, juridiskās domas un nacionālo tiesību attīstībā. 1933. gada 1. augustā sakarā ar Sodu likuma stāšanās spēkā Senāta sēžu zālē notika svinīgs akts, kurā tieslietu ministrs A. Ozols jaunā Sodu likuma pirmo eksemplāru nodeva Senāta Kriminālkasācijas departamenta priekšsēdētājam Aleksandram Gubenam kā augstākajam likuma izpildītājam. Arī jaunā 1937. gadā pieņemtā Civillikuma izstrādāšanā aktīvi piedalījās senatori, ievadu sagatavoja senatori O. Ozoliņš un K. Ducmanis.

Darba apjomu lietu iztiesāšanā raksturo skaitļi: Senāta Kriminālais kasācijas departaments 22 pastāvēšanas gados izspriedis pavisam 18 458 lietas, Civillais kasācijas departaments – 16 299 lietas un Administratīvais departaments – 28 397, tātad kopā vidēji 3000 lietas gadā jeb 10 lietas darba dienā. Apmēram 4800 spriedumus Senāts publicējis, Senāta spriedumu krājumi aptver vairāk nekā 6000 lappušu, šie krājumi šodien ir bibliogrāfisks retums. Turklāt vismaz 70 Senāta spriedumi savā laikā parādījās tulkojumā Latvijas vācu juristu biedrības žurnālā. Vairāk nekā 30 Senāta spriedumi izdoti tēžu veidā krievu valodā Rīgas žurnālā “Zakon i sud” un 20 Senāta spriedumi publicēti tulkojumā juridiskos žurnālos ārzemēs. Šādā veidā Senāta darbība kļuva pazīstama ārzemēs. Piemēram, ziņa par kāzusu Senāta spriedumā pazīstamā režisora Maksa Reinharda laulības šķiršanas lietā toreiz aplidoja juridisko pasauli. Senāts izpelnījās uzslavu par progresīvu un pārliecinoši pamatotu atzinumu.

Senāta darbu būtiski ietekmēja 1934. gada 15. maija apvērsums. Saskaņā ar jaunajiem pamatlikumiem tiesu darbiniekiem nācās norobežoties no teorētiskajiem uzskatiem un praktiskajiem izpauzumiem, kas sludināja valsts varas sadalījuma principu. Tā vietā tika likts uzticības apliecinājums vienotai un nedalāmai valsts varai, „kuras pavēnī tiesas orgāni patstāvīgi

un neatkarīgi izpilda savas tiesu funkcijas, kopdarbībā un harmonijā ar citiem valsts varas orgāniem” (citāts no tieslietu ministra H. Apsīša runas svinīgajā pasākumā Senātā 1936. gada 15. maijā). Taču Senāts spēja aizstāvēt tiesu varu arī autoritārā režīmā, kaut arī Senāta Apvienotās sapulces priekšsēdētājs Kristaps Valters zaudēja savu amatu. Senāts toreiz saņēma autoritatīvu mājienu nosūtīt Ministru prezidentam Kārlim Ulmanim apsveikumu, tajā uzsverot apvērsuma tiesisko jēgu. Kristaps Valters tam pretojās, norādīdams, ka apsveikumu var sūtīt, bet atzīt apvērsuma likumību nav iespējams. Bija jūtams spiediens uz tiesu varu gan no Tieslietu ministrijas, gan no Ministru prezidenta. Tieslietu ministrs izvirzīja prasību izveidot „latviskās tiesības” un „latviskās tiesas”, norādot, ka „nevar būt pareiza sprieduma, ja ... tiesneša pārliecībā trūkst iekšējās saskaņas ar 15. maija idejām”. Tas nozīmēja politizēt tiesību sistēmu. Taču Senāta spriedumos nav saskatāmas „nodevas” 15. maija idejām. Zīmīgi arī, ka Kārlis Ulmanis izteicis vēlēšanos kļūt par goda tiesnesi, bet vairāki senatori cēluši iebildumus, un Ulmani tā arī neieskaitīja goda tiesnešos.

Padomju režīma laiks

Pēc padomju okupācijas un Latvijas iekļaušanas PSRS sastāvā 1940. gada 11. novembrī izdots Augusta Kirhenšteina parakstīts Latvijas PSR Augstākās Padomes prezidija dekrēts par Latvijas PSR tiesu sistēmas pārveidošanu. Senāts darbojās līdz 1940. gada 26. novembrim, kad senatori saņēma tieslietu tautas komisāra pavēli par viņu atbrīvošanu no darba tajā pašā dienā.

Saskaņā ar likumu par PSRS un savienoto un autonomo republiku tiesu iekārtu Miertiesas pārveidoja par Tautas tiesām, apgabaltiesas par tā paša nosaukuma tiesām, kas darbojas uz PSRS likuma

pamata, Tiesu palātas – par Latvijas PSR Augstāko tiesu, bet Senātu likvidēja vispār.

Sākās represijas, kas skāra arī tiesu darbiniekus. No 16 tā brīža senatoriem un septiņiem bijušajiem senatoriem tikai diviem bija lemts nomirt Latvijā. Septiņi gāja bojā izsūtījumā Padomju Savienībā, četrpadsmit emigrēja uz ārzemēm. Izņemot Igauniju un Lietuvu, nav citu Augstāko tiesu pasaulē, kuru tiesnešus būtu piemēklējis līdzīgs liktenis.

Padomju laikā LPSR Augstākā tiesa skatīja civillietas un krimināllietas otrajā instancē, kā arī dažas krimināllietas pirmajā instancē, piemēram, par slepkavībām pastiprinātos apstākļos, bandītismu, valsts noziegumiem. Šie spriedumi bija galīgi un nebija pārsūdzami.

Trīspakāpju tiesu sistēmas atjaunošana neatkarīgajā Latvijā

1990. gada 4. maijā Augstākā Padome pieņēma deklarāciju „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu”, kas ieguva konstitucionāla akta juridisko spēku, un atjaunoja tos 1922. gada Satversmes četrus pantus, kuri nosaka Latvijas valsts konstitucionāli tiesisko pamatu. Savukārt 1991. gada 21. augustā pieņemtais konstitucionālais likums „Par Latvijas Republikas valstisko statusu” pilnībā atjaunoja valsts iekārtu atbilstoši Latvijas Republikas 1922. gada 15. februāra Satversmei.

Pēc neatkarības atjaunošanas, veidojot tiesu sistēmu un tajā skaitā arī Augstāko tiesu, nebija jāsāk no „tīras baltas lapas”, Latvijas tiesu sistēmas reforma patiesībā bija evolucionārs process, kurā tika izmantota gan neatkarīgās Latvijas laika normatīvā bāze, gan radīta jauna. 90. gadu sākumā tiesu reformas sagatavošanā un vēlāk tās īstenošanā aktīva

**Augstākās tiesas tiesneši
pirmajā zvēresta nodošanā
1991. gada 8. aprīlī.**

Padomju režīma gados, kaut arī LPSR Konstitūcijā bija ierakstīts, ka tiesnešiem jānodod zvērests, tas netika realizēts. Atjaunojot Latvijas valsti un tiesu sistēmu, tika atjaunots arī tiesneša zvērests, un to nodeva visi tiesneši, neatkarīgi no tiesā nostrādātā laika. Tiesneši zvērēja būt godīgi un taisnīgi, noskaidrot patiesību un tiesu spriest stingrā saskaņā ar Latvijas Republikas likumiem

Atjaunotās Latvijas Republikas Augstākās tiesas priekšsēdētāji

*1990.-1994. – Gvido Zemribo
Kopš 1994. – Andris Guļāns*

loma bija ne tikai atsevišķiem Augstākās tiesas tiesnešiem, bet arī Augstākai tiesai kopumā. Augstākās tiesas Plēnums vēl pirms faktiskās valsts neatkarības atjaunošanas un tiesu reformai nepieciešamās likumdošanas bāzes radīšanas pieņēma tajā laikā svarīgus un drosmīgus lēmumus.

Lai novērstu komunistiskās partijas ietekmi uz tiesām, 1990. gada 14. februāra Plēnuma lēmums noteica, ka tiesneša amats nav savienojams ar piederību politiskajām partijām un sabiedriski politiskajām organizācijām.

1990. gada 23. aprīlī plēnums aicināja toreizējo Latvijas PSR Augstāko Padomi, kurai bija likumdošanas tiesības, atzīt par nelikumīgiem visus tos tiesu un ārpustiesu institūciju nolikumus, ar kuriem, pēc okupācijas valsts likumiem, bija represēti Latvijas iedzīvotāji, un tos reabilitēt.

1991. gada 11. martā Augstākās tiesas plēnuma lēmumā „Par Latvijas Republikas tiesu neatkarību” pirmo reizi noteikti tiesu neatkarības un lietu iztiesāšanas pamatprincipi, kas atbilda starptautiskajiem standartiem.

Pēc valstiskās neatkarības atjaunošanas bija jāpieņem arī svarīgs politisks lēmums, vai atļaut tiesnešiem, kas ir mācījušies un strādājuši padomju laikā, turpināt darbu. Īpaši aktuāli tas bija attiecībā uz augstākajiem tiesnešiem. Toreiz pieņemtais lēmums bija racionāls un deva iespēju individuāli vērtēt katra darbu un lojalitāti. Vairākiem tiesnešiem darbs Augstākajā tiesā bija jāatstāj, tomēr daudzi pilnvaras saglabāja.

1992. gada 15. decembrī Latvijas Republikas Augstākā Padome pieņēma likumu “Par tiesu varu”. Šis likums ir uzskatāms par Latvijas tiesu reformas tiesisko pamatu. Pirmo reizi likumā tika nostiprināts varas dalīšanas princips, nosakot, ka Latvijas Republikā līdzās likumdošanas un izpildu varai pastāv neatkarīga tiesu vara. Likums nostiprina Latvijā trīspakāpju tiesu sistēmu. Pamatojoties uz šīm normām, Latvijā pilnīgi no jauna tika izveidotas piecas apgabaltiesas un Augstākā tiesa pārveidota par apelācijas instanci ar tiesu palātām un kasācijas instanci – Senātu.

1995. gada 3. oktobrī Augstākās tiesas plēnums ar lēmumu “Par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta departamentu un tiesu palātu izveidošanu” radīja Augstākās tiesas pašreizējo struktūru – apstiprināja Civillietu tiesu palātas, Krimināllietu tiesu

palātas, kā arī Senāta Civillietu un Krimināllietu departamentu tiesnešu sastāvu un priekšsēdētājus. Administratīvo lietu departaments darbu sāka 2004. gada 6. februārī.

Represēto rehabilitācija

No 1991. gada decembra līdz 2004. gada nogalei saskaņā ar likumu „Par nelikumīgi represēto personu rehabilitāciju” Augstākajā tiesā darbojās Rehabilitācijas daļa. Tās uzdevums bija izskatīt krimināllietas un sagatavot materiālus to personu rehabilitēšanai, kuras padomju okupācijas gados notiesātas ar kara tribunālu vai tiesu spriedumiem.

Rehabilitācijas daļa izpētīja arhīva krimināllietu materiālus un sastādīja vairāk nekā 30 tūkstošus slēdzienus par represētajām personām, izsniedza rehabilitācijas apliecības apmēram 12 250 personām un 2545 personām izziņas par atteikšanos rehabilitēt. Rehabilitācijas daļu gandrīz kopš tās pirmsākumiem vadīja Biruta Puķe, 14 gadus uzklusot traģiskus dzīvesstāstus, pētot arhīvu dokumentus, pieprasot izziņas no dažādu Krievijas apgabalu, visbiežāk – Krasnojarskas un Magadanas, kā arī Komi APSR un Kazahstānas Republikas Iekšlietu ministriju arhīviem.

Sākumā, ja par rehabilitāciju nebija strīdu, Augstākās tiesas darbinieki slēdzienus rakstīja bez lietu pārskatīšanas. Tā bija vienīgā iespēja ātri sniegt atbildes cilvēkiem, un iesniegumu skaits bija milzīgs. Kad konsultantiem bija iespējas strādāt arhīvā, slēdzienus rakstīja arī par visām citām kādā lietā tiesātajām personām. Vēlāk visās Augstākajai tiesai piekritīgajās lietās tika gatavoti slēdzieni par visām represētajām personām. Ja par kādu represēto nebija iesnieguma, tiesas darbinieki paši mēģināja noskaidrot represētā vai viņu tuvinieku dzīves vietu, lai

paziņotu par rehabilitāciju. Cilvēki šādus gadījumus parasti uzņēma ļoti saviļņoti, jo paši nebija zinājuši, ko darīt un kur meklēt dokumentus.

Rehabilitācijas nodaļa represētajiem un viņu tuviniekiem izsniedza arī dažādas izziņas – par mantas konfiskāciju, ieslodzījuma un nometinājuma vietām, piedalīšanos nacionālajā pretošanās kustībā, miršanas fakta konstatāciju. 1995. gada 27. aprīļa likums „Par politiski represētās personas statusa noteikšanu komunistiskajā un nacistiskajā režīmā cietušajiem” nosaka, ka valsts nodrošina šo personu likteņu vēsturisku izpēti. Augstākās tiesas Rehabilitācijas daļas sastādītie dokumenti iekļaujas dokumentu kopējā krājumā, pēc kuriem varēs vērtēt cilvēku likteņus šajā laika posmā.

Savas kompetences un iespēju robežās Rehabilitācijas daļa sadarbojās ar Latvijas Vēstures muzeju, Okupācijas muzeju un Kara muzeju: tās materiāli nodereja piemiņas brīžu sagatavošanā, publikācijā, izstāžu veidošanā par represētajiem cilvēkiem.

Iekļaušanās Eiropas tiesu sistēmā

Straujās pārmaiņas valsts ekonomiskajā un politiskajā dzīvē, attieksmes maiņa pret īpašumu, denacionalizācijas un privatizācijas procesi, sabiedrības noslāņošanās un kriminogēnās problēmas, tiesu un tiesību reforma un citi procesi likuši pilnveidoties Augstākajai tiesai un prasījuši no tiesnešiem profesionālu attīstību. Jaunākais attīstības posms Augstākajā tiesā saistīts ar izmaiņām, kas valsts dzīvē notikušas pēc iestāšanās Eiropas Savienībā. Tiesiskā apziņa nostiprinās, un tas liek pilnveidot tiesas spriešanas procesa standartu, prasmi interpretēt tiesību normas atbilstoši prasībām, kā-

das tiesām izvirzītas, Latvijai iekļaujoties Eiropas demokrātiskajā sabiedrībā. Jāapgūst Eiropas Savienības normatīvā bāze, Eiropas Kopienas Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse un jāievieš Eiropas tiesu līmenim atbilstoši standarti. Reāli sāk darboties cilvēktiesību principi un administratīvais process.

Pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā attīstījusies Augstākās tiesas sadarbība ar citu valstu tiesām un starptautiskām institūcijām, notiek regulāra pieredzes apmaiņa starp nacionālajām augstākajām tiesām un dažādu jomu speciālistiem.

Latvijas Augstākā tiesa darbojas starptautiskās asociācijās.

- 2004. gada 10. martā Parīzē, piedaloties 24 pārstāvjiem no Eiropas Savienības dalībvalstu un kandidātvalstu augstākajām vispārējās jurisdikcijas tiesām, nodibināta ES augstāko tiesu priekšsēdētāju asociācija (*Network of the Presidents of the Supreme Judicial Courts of the European Union*), tajā dalībniiece ir arī Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Saskaņā ar statūtiem asociācijas biedri ir Eiropas Savienības dalībvalstu augstāko tiesu priekšsēdētāji kā fiziskas personas. Biedru kopsapulce jeb Ģenerālā asambleja sanāk reizi divos gados. Svarīgākais asociācijas mērķis ir veicināt viedokļu un pieredzes apmaiņu par tiesu praksi, augstāko tiesu organizāciju un funkcijām, it īpaši, kas skar to darbību likumdošanas piemērošanā Eiropas Kopienas tiesībās. Būtiski ir arī kontakti un informācijas apmaiņa starp biedriem, novērotājiem un ES institūcijām, veicinot likumu harmonizāciju.
- Kopš 2004. gada Latvijas Republikas Augstākā tiesa ir Eiropas Savienības valstu Valsts padomju un Augstāko administratīvo tiesu asociācijas locekle.

Asociācijas mērķis ir savstarpēja informācijas apmaiņa un konsultācijas par administratīvo procesu, kopīgu kolokviju rīkošana reizi divos gados, starplaikos veicot biedrus interesējošus pētījumus un organizējot mācības. Senāta Administratīvo lietu departamenta senatori tiek iesaistīti dažādās profesionālās sadarbības programmās.

Augstākā tiesa uztur kontaktus ar Eiropas Kopienu tiesu un Eiropas Cilvēktiesību tiesu un to tiesnešiem. Augstākās tiesas tiesneši un darbinieki brauc pieredzes vizītēs uz augstākajām Eiropas tiesu instancēm, un Latvijas pārstāvji šajās tiesās – Egils Levits, Ineta Ziemeļe, Ingrida Labucka – regulāri tiekas ar Augstākās tiesas tiesnešiem un nodod pieredzi. Senatore Jautrīte Briede ir piedalījusies Eiropas Cilvēktiesību tiesas darbā kā *ad hoc* tiesnese.

Augstākā tiesa organizējusi vairākas nozīmīgas starptautiskas konferences:

2005. gadā – Augstākās tiesas 15 gadu jubilejas konference „Augstākā tiesa darbībā: atskats pagātnē un Eiropas pieredze nākotnei”;

2006. gadā – „Tiesneši un advokāti profesiju saskarsmē: kopīgais un atšķirīgais Latvijas un Amerikas tiesību sistēmās”, sadarbībā ar Amerikas Tiesu advokātu padomi;

2007. gadā – „Tieslietu sistēmas reforma, ētika un caurredzamība”, sadarbībā ar ASV vēstniecību Latvijā un Tieslietu ministriju.

2006. – 2007. gadā Augstākajā tiesā sadarbībā ar Spānijas Tieslietu ministrijas pārraudzībā esošo Juridisko mācību centru īstenots *Twinning Light* projekts „Augstākās tiesas administratīvās kapacitātes stiprināšana, izveidojot efektīvu dokumentu pārvaldības un personālvadības sistēmu”.

Tiesu pils

Uzskatot, ka "tiesa ir kultūras iestādījums un kultūras pazīme", 1936. gadā Valsts prezidents Kārlis Ulmanis atzina par nepieciešamu ķerties pie jaunas resora centrālās ēkas – Tiesu pils – būves, jo Rīgā izvietotajām tiesu iestādēm – Senātam, Tiesu palātai un Rīgas apgabaltiesai – trūka piemērotu telpu. Sākotnēji bija vairāki varianti, kā risināt problēmu, piemēram, paplašinot esošo Senāta un Tiesu palātas ēku Tērbatas ielas virzienā; blakus uzceļot jaunu namu Ravelina laukumā, un citi, taču neviens no tiem neatrisinātu problēmu pilnībā. 1936. gada 21. aprīļa un 30. jūnija sēdēs Ministru kabinets nolēma atļaut Tieslietu ministrijai celt Tiesu pili trīsstūrī starp Brīvības bulvāri, Tērbatas ielu un Elizabetes ielu, nopērkot no Rīgas pilsētas Ravelina laukuma un nojaucot Senāta un Tiesu palātas ēku.

Par labāko būvprojektu izsludināja sacensību. Tika iesniegti astoņi projekti. Galīgo projektu uzdeva izstrādāt arhitektam Fridriham Skujiņam, ievērojot godalgoto projektu idejas un žūrijas komisijas norādījumus. Līgumu par būvniecību noslēdza ar būvuzņēmēju M. Vaitnieku, un 1936. gada 4. decembrī plašās svinībās tika likts Tiesu pils pamatakmens.

Projekta pirmās kārtas celtniecību paveica nepilnos divos gados. Pirmais svinīgais akts Tiesu pilī tika noturēts valsts pastāvēšanas 20 gadu atceres gadadienā

Vēstījums

1936. gada 4. decembrī Tiesu pils pamatos iemūrēja pergamenta rulli, kurā bija rakstīts: «...Tie, kam ir dots un nākamībā tiks dots neatkarīgā soģa amats Latvijā, gādās, lai taisnības saule Latvijas zemē neapstumšojas un taisnprātības siltums uz viņas pavardiem nedziest.»

Hermanis Apsītis, tieslietu ministrs, 1936. gadā, Tiesu pils pamatakmens likšanas svētkos:

«Sāturs prasa piemērotu formu; katrs darbs – īpatnējus darba apstākļus, apkārtni un ārieni. Tāpat kā baznīcā ieiedami mēs jau pirms ceremoniju sākuma izjūtam dievības elpu, tā arī tiesās katram, kas šurp nāk, jāizjūt to lielo mērķu un ideju suģestējums, kam tiesas aicinātas sekot un kalpot. Kalpošana taisnībai un patiesībai, kalpošana pēc skaidras sirdsapziņas, ar visām zināšanām un spējām, ir arī kalpošana Radītājam. Lūk, kādēļ katra kulturas valsts cenšas radīt lielas un skaistas tiesu telpas, līdzīgi dievu mājokļiem – baznīcām. Šo soli esam spēruši arī mēs, un to varējām darīt tikai pēc tam, kad valsts un līdz ar to tiesas lietas tika nostādītas pāri personiskām lietām un grupu interesēm, un kad plānveidīgs darbs varēja izpausties visās dzīves nozarēs.»

Sudrabā kalts Civillikums

Latvijas civiltiesību stūrakmens – Civillikums – izdots 1937. gadā. Svinīgajā pasākumā par godu Civillikuma spēkā stāšanās dienai Valsts prezidents K. Ulmanis likuma izstrādāšanas komisijas locekļiem pasniedza sudrabā kaltus un ādas vākos iesietus likuma eksemplārus, viens no kuriem – senatoram Augustam Lēberam dāvinātais – glabājas Augstākās tiesas muzejā. Civillikums sastāvēja no 2400 pantiem un bija viens no labākajiem un modernākajiem tā laika likumiem Eiropā. Padomju laikā Latvijas likumdošana tika apturēta, tā atjaunota pēc neatkarības atgūšanas. Latvijas Civillikuma darbība atjaunota 1992. gadā.

Viesu grāmata

Augstākās tiesas Viesu grāmatā, kas atrodas muzejā, parakstījušies gan skolēni un studenti, kas Atvērto durvju dienās bijuši te ekskursijā, gan augsti viesi, kas Augstākajā tiesā ieradušies darba vizišu laikā. Viesu grāmatā ir gan Valsts prezidentu Vairas Viķes-Freibergas un Valda Zatlera, gan ASV Augstākās tiesas tiesneša Semjuela Elito ieraksti, gan Lietuvas, Ungārijas, Rumānijas un citu valstu tiesnešu vēlējumi.

1938. gada 18. novembrī. Tiesu pilī izvietojās Tieslietu ministrija, Senāts, Tiesu palāta, Rīgas zemesgrāmatu nodaļa un dažas citas ar tiesu darbu saistītas iestādes. Ēkā gan vēl turpinājās iekšdarbi. Oficiālā Tiesu pils atklāšana notika 1938. gada 9. decembrī.

Pilī bija 130 sēžu zāles, kabineti un kancelejas telpas. Ēkas apšuvums un fasādes detaļas veidotas no Latvijas vietējā granīta. Interjerā izmantotas tautas mākslas tradīcijās veidotas detaļas. Būvdarbi izmaksāja 2 479 700 latu. Amatiņieki un strādnieki nostrādāja 250 000 darbadienu.

Senāts izvietojās jaunuzceltās pils otrajā stāvā. Senāta sēžu zālī rotāja uzraksts "Viens likums, viena taisnība visiem".

Tiesu pils arhitekts bija Latvijas Universitātes Arhitektūras fakultātes vecākais asistents Fridrihs Skujiņš. Uzbūvējot viņa projektētās celtnes otro daļu, kas bija paredzēta zemāka līmeņa tiesām, Tiesu pilī vienkopus atrastos galvaspilsētas visas tiesu iestādes. Taču savu ieceru īstenojumu arhitekts pats nepieredzēja. Kad 1940. gadā padomju režīms likvidēja Senātu, skaistās Tiesu pils telpas pārņēma dažādas augstas padomju iestādes – LPSR Ministru Padome, Valsts Plāna komiteja un citas. Turpinājās ēkas otrās kārtas celtniecība, bet ne vairs tiesu vajadzībām.

Pēc Latvijas tiesu neatkarības atjaunošanas Augstākā tiesa Tiesu pilī atgriezās 1996. gada 23. aprīlī. Taču daļu ēkas joprojām aizņēma Ministru kabinets, Ārlietu ministrija un Tieslietu ministrija. Arī bijušā Senāta sēžu zāle joprojām atrodas Ministru kabineta rīcībā.

„Spriest tiesu nav tikai atbildība, nolasot spriedumu, tā ir arī atbildība tautas priekšā!” – Augstākās tiesas muzeja Viesu grāmatā 2007. gada 21. augustā ierakstīja Valsts prezidents Valdis Zatlers

Augstākās tiesas muzejs

Augstākās tiesas muzejs atklāts Senāta astoņdesmitajā gadskārtā, 1998. gadā. Tā veidošanā lielu ieguldījumu deva senators Augusta Lēbera dēls Dītrihs Andrejs Lēbers. Pats senators padomju okupācijas gados emigrējās uz Vāciju, kur miris 1948. gada 14. februārī. Muzejā glabājas vēstures liecības un dokumenti, sākot no 1918. gada. Tie liecina par Senāta darbības pirmsākumiem, Tiesu pils atklāšanu 1938. gada 9. decembrī, senatoriem un viņu likteņiem padomju varas gados.

2005. gada oktobrī, atzīmējot Latvijas Republikas Augstākās tiesas darbības atjaunošanas 15. gadskārtu, muzejs papildināts ar ekspozīciju par laika posmu no Atmodas līdz mūsdienām. Atsevišķi standi veltīti notikumiem 1990. gadā, trīspakāpju tiesu sistēmas atjaunošanai 1995. gadā, kā arī Reabilitācijas daļas darbam. Aplūkojami vēsturiskie Augstākās padomes un Augstākās tiesas plēnuma lēmumi, sākotnējais Augstākās tiesas reorganizācijas projekts, rehabilitācijas apliecība un citi eksponāti. Ekspozīcijas tapšanā ieguldījumu devis arī pirmais Augstākās tiesas priekšsēdētājs Gvido Zemribo.

Muzejs plašākai publikai tiek atvērts laikā, kad Augstākajā tiesā notiek Atvērto durvju dienas. Bet arī citā laikā muzejā gaida interesentus.

Čemodāns

Muzejā glabājas čemodāns, kurā no Latvijas Valsts arhīva uz Augstākās tiesas Reabilitācijas daļu tika vestas nelikumīgi represēto personu lietas. Trīspadsmit darbības gados Reabilitācijas daļa veica arhīva krimināllietu materiālu izpēti un sastādīja vairāk nekā 30 tūkstošus slēdzienu par represētajām personām, kuras padomju okupācijas gados notiesātas ar kara tribunālu vai tiesu spriedumiem.

PRAKTISKA INFORMĀCIJA

Latvijas Republikas Augstākā tiesa

Adrese: Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1511
Tālrunis: 67020350
Fakss: 67020351
E-pasts: at@at.gov.lv

Mājas lapa: www.at.gov.lv

Darba laiks:

darbdienās 8.30 – 12.00 un 12.30 – 17.00;
piektdienās līdz 16.00

Apmeklētāju pieņemšanas laiks:

**Senāta kancelejā,
Civillietu tiesu palātas kancelejā,
Krimināllietu tiesu palātas kancelejā,
Sūdzību izskatīšanas nodaļā un
Dokumentu pārvaldības nodaļā:**

pirmdien 9.00 – 12.00 un 13.00 – 17.45;
otrdien, trešdien, ceturtdien 9.00 – 12.00 un 13.00 – 16.45;
piektdien 9.00 – 12.00 un 13.00 – 15.45.

Pirmssvētku dienās apmeklētāju pieņemšanas laiks saīsināts par vienu stundu.

**Iepazīties ar lietu materiāliem var
katru darbdienu līdz 15.00.**

Lietas dalībniekiem iepriekš jāpiesakās:

Senāta kancelejā:

Civillietu departamentā,
Krimināllietu departamentā,
Administratīvo lietu departamentā,
Civillietu tiesu palātas kancelejā,
Krimināllietu tiesu palātas kancelejā,

tālrunis: 67020364
tālrunis: 67020370
tālrunis: 67020339
tālrunis: 67020347
tālrunis: 67020316

*Pieteikt ekskursiju uz muzeju:
Komunikācijas nodaļā,
67020396*